

„Lăsați copiii să vină la Mine” (Lc 18, 16).
Icoană contemporană.

† ANDREI

Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului,
Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului

„Veniți fiilor, ascultați-mă, și frica Domnului vă voi învăța pe voi” (Psalmul 33, 11)

uni, 10 septembrie 2018, se redeschid porțile școlilor. Ne gândim cu optimism și nădejde la copiii noștri și cu nostalgie la vremurile când eram în postura lor. Octavian Goga în poezia „Casa noastră” își aduce cu drag aminte de începutul școlii în alte vremuri: „Și par’c’aud pocnet de bici / Și glas stăruitor de slugă, / - O văd pe mama’n colțul șurii / Așează’ncet merindea’n glugă... / Înduioșată mă sărută / Pe părul meu bălan, pe gură: / «Zi Tatăl nostru seara dragă / Și să te porți la învățatură”¹.

Acum vremurile-s altele, felul de a fi al copiilor e altul, dar sufletul lor și al părinților este același. De aceea, ne îngăduim ca, părinților și dascălilor, să le reamintim un cuvânt al Înțeleptului Solomon, valabil pentru totdeauna, luat din Sfânta Scriptură: „Deprinde pe tânăr cu purtarea pe care trebuie s-o aibă și chiar când va îmbătrâni nu se va abate de la ea” (Pilde 22, 6).

A neglija educarea copiilor și tinerilor noștri e tot una cu ai face handicapați. Marele pedagog Jan Amos Comenius, în celebra-i lucrare „Didactica Magna”, se întreabă retoric: „Ce sunt cei bogăți fără înțelepciune, decât niște porci îngrășați cu tărâțe? Și ce sunt cei săraci fără înțelegerea lucrurilor, decât niște măgăruși condamnați să ducă poveri? Ce este cel frumos care n-a învățat nimic, decât un papagal împodobit cu pene?”².

Nu-i ușor a face educație în lumea noastră, când ne fac concurență prin *media*, care nu-i totdeauna constructivă, mulțime de site-uri îndoielnice din punct de vedere moral. În general, noi toți suntem creștini, dar adesea secularizați. Suntem dezorientați cu privire la mijloacele pe care trebuie să le folosim spre a curma răul.

Totuși dumneavoastră părinții copiilor, dascălii din școli și noi preoții, împreună putem face câte ceva. Întâi de toate să-I redăm lui Dumnezeu locul ce I se cuvine în viața noastră și a copiilor noștri. Să pornim o cruciadă a bunului simț și a unei culturi morale împotriva răutăților care ating sufletele tinerilor.

În calitate de arhipăstor sufletesc, îmi îngădui să vă dau și două sfaturi utile. Întâi de toate să nu neglijăm rugăciunea și prezența la biserică. În vechea noastră tradiție școlărească, Părintele Dumitru Călugăru redă aceste versuri: „Totdeauna lucrul tău / Să-l începi cu Dumnezeu. / Unde-i El cu darul Său, / Nici un lucru nu e greu”³.

Este foarte important ca elevul sau studentul să aibă preocupări spirituale. „Căci este cu neputință ca omul să ia o hotărâtă atitudine morală, fără să fie în stare să facă deosebire între bine și rău, fără să aibă măcar o aproximativă noțiune despre virtute și păcat și fără să cunoască originea și destinația sufletului omenesc”⁴.

Are mare dificultate copilul de a deprinde rugăciunea de dimineața și de seara și de a participa duminica la Liturghie, dacă părinții lui nu fac acest lucru. S-au mai văzut și cazuri de excepție când copiii îi duc pe părinții lor la biserică.

Al doilea sfat util, pe care-l dau de data aceasta elevilor și studenților, este acela de a avea o disciplină personală a muncii la care să țină cu dinții. E nevoie mai întâi de o disciplină interioară, în afară de cea exterioară a școlii, în care trebuie să vă încadrați. Fără îndoială că disciplina presupune o oarecare restrângere a libertăților facile, presupune un sacrificiu. Adică, nu-ți poți permite să vezi în fiecare zi un film, să hoinărești fără program, să-ți pierzi ore în șir pe calculator sau butonând pe telefon.

Cuviosul Paisie Aghioritul, un sfânt al vremurilor noastre, face o radiografie a societății contemporane: „Acum toți, mici și mari, caută lucrul ușor. Oamenii duhovnicești caută să se sfințească cu mai puțină osteneală. Mirenii cum să scoată cât mai mulți bani fără să lucreze. Iar tinerii cum să treacă examenele fără să învețe”⁵.

Râvna pentru învățatură și pentru o viață frumoasă, Îl rugăm pe Dumnezeu să le-o dea tinerilor în noul an școlar, iar dascălilor și părinților le punem la suflet cuvintele Mântuitorului: „Cel ce va face și va învăța, acesta mare se va chema în împărăția cerurilor” (Matei 5, 19).

¹ Octavian Goga, *Poezii*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2001, p. 19.

² Jan Amos Comenius, *Didactica Magna*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1970, p. 34.

³ Dumitru Călugăru, *Hristos în școală*, p. 3.

⁴ *Ibidem*, p. VI.

⁵ Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cu durere și cu dragoste pentru omul contemporan*, Editura Evanghelistos, București, 2003, p. 248.

DIN SUMAR:

- Educația (șapte ani de acasă și mulți alții de la statul român) – IOAN BUTEANU.....(p.2)
- Dreptmăritorii – ALEXANDRU NEMOIANU.....(p. 3)
- Actualitatea lui Mihai Viteazul în anul centenarului Marii Uniri – PR. COSMIN COSMUȚA.....(p. 3)
- Cultul lui Mihai Viteazul la românii din Transilvania – MIRCEA-GHEORGHE ABRUDAN.....(pp. 4-5)
- Elisabeta Rizea și sufletul românesc – ARHIM. BENEDICT VESA.....(p. 5)

Educația (șapte ani de acasă și mulți alții de la statul român)

Ioan Buteanu

Sfântul Ioan Gură de Aur spunea că „a educa înseamnă a cultiva curățenia sufletească și buna-cuviință a copiilor și a tinerilor, a-l crește pe copil moral și în evlavie, a avea grijă de sufletul lui, a-i modela inteligența, a forma un atlet pentru Hristos; pe scurt a te îngriji de mântuirea sufletului lui. Educația este asemenea unei arte: artă mai mare decât acesta nu există, pentru că, dacă toate artele aduc un folos pentru lumea de aici, arta educației se săvârșește în vederea accederii la lumea viitoare” (Ioan Hrisostom apud Dumitru Fecioru, 1937, p. 9, citat de Constantin Cucos).

Oare ceea ce se întâmplă în învățământul românesc de astăzi se apropie măcar în parte sau măcar ca intenție de această viziune asupra omului și a educației sale?

Din păcate, prea puțin se vede astăzi în învățământul românesc de masă, organizat și modelat de stat, preocuparea pentru educarea elevilor ca ființe morale, cărora trebuie să li se vorbească despre căutarea libertății ca luptă împotriva păcatului, despre vocația lor de „dumnezei prin har”, despre statutul lor de ființe fără de sfârșit, infinite, despre căutările lor, cărora ei înșiși nu le pot da un nume și care se vor împlini doar găsindu-L și ținându-se aproape de Dumnezeu. El e Singurul Care ne poate astâmpăra această sete, Singurul Care ne poate spune cine suntem și cum să devenim ceea ce suntem cu adevărat: chipul și asemănarea Lui.

Manifestă școala românească de astăzi, într-o țară majoritar creștină, o înțelegere și o practică subtextuală și profund creștină în modul în care vrea să își formeze elevii, în modul în care își tratează și încurajează profesorii?

Eu cred că nu.

Eu cred că mai degrabă nu există decât o viziune utilitaristă asupra omului care trebuie format după cerințele așa-zisei „piețe a muncii”. E o viziune copiată probabil dintr-o locație fără nume precis (probabil de pe undeva din vest, dar nu e nimic sigur). E o viziune copiată și metamorfozată prin dezinteres, indiferență, incompetență și lipsă de curaj (la care se adaugă subfinanțarea) a unei lumi „politically correct”, a unei lumi care îl ține blocat / prizonier pe om într-o viziune umanistă de tip post-iluminist.

Cred că principala „inovație” care ar fi folositoare învățământului românesc ar fi una care presupune „întoarcerea sa la tradiție”, și în special la cea de tradiție creștină, reprezentată și de sfântul Ioan Gură de Aur, citat în debutul eseului. Aceasta fiindcă, în opinia mea, învățământul ar trebui să se recentreze pe om pur și simplu, pe om așa cum este. Și să nu încerce să îl „formateze” ca pe o „unealtă” utilă economic. Învățământul (în forma sa instituționalizată de astăzi) ar trebui să devină astfel unul dintre principalii factori care (alături de Biserică) să contribuie la așezarea și dezvoltarea personalității omului pe fundamente normale. Aceste fundamente ar fi, în opinia mea, vocația sa de a căuta libertatea, iubirea, fericirea dobândită prin ceea ce dăruiește altora. Toate acestea consider că își au originea în cunoașterea și trăirea lui Dumnezeu în Duhul Sfânt, așa cum învață Biserica ortodoxă.

Cred că învățământul de astăzi, construit pe acea tradiție post-iluministă și fățarnică „politically correct” pe care o aminteam mai sus, consideră rațiunea ca fiind separată de sentimente și își face un fel de scop suprem doar din educarea rațiunii înțelese în acest sens, pe care eu îl evaluez ca fiind total greșit. De aceea se pune un mare accent astăzi pe învățarea matematicii, care e un fel de fantezie rațională guvernată de diverse reguli. Învățarea matematicii pentru cei care nu sunt foarte talentați în acest domeniu poate fi o ocupație chinuitoare toată perioada cât durează așa-numita „școlarizare obligatorie”. Copiii talentați la matematică sunt cu siguranță considerați „inteligenti”, pe când ceilalți poate, poate... Relativ de curând, psihologii vorbesc cu voce tare și de existența unei „inteligente emoționale”. Ceea ce e un lucru bun. Nu cred însă că e și suficient.

Biserica ortodoxă consideră mintea (rațiunea) ca fiind separată de suflet. Părintele Stăniloae o numea „partea cea mai fină” a acestuia și spunea că „își are sediul natural în mijlocul cel mai intim al inimii” (Stăniloae citat în Stan, 168). Mi-aș dori ca viziunea subtextuală pe care o are asupra omului învățământul românesc să cuprindă și această accepțiune a rațiunii.

Învățământul de astăzi fie nu are curajul sau interesul, fie nu are backgroundul cultural necesar (fie toate la un loc) și, de aceea,

nu poate sau nu știe să îi spună omului contemporan că el e o „ființă teologică”, adică „chip al lui Dumnezeu”. De aceea el trebuie să se respecte pe sine și pe alții, cei asemenea cu el, adică „semenii” lui.

De cele mai multe ori învățământul de la noi (și probabil din cele mai multe locuri) îl încorsetează pe tânăr doar în învățarea unor deprinderi și a unor materii adesea plicticoase, prin care profesorul și elevii sunt obligați să alerge în mare viteză datorită unor programe supraîncărcate.

Veți spune probabil că tot ceea ce propun eu aici e potrivit doar pentru seminariile ortodoxe și atât. Dar aceasta nu e adevărat! Și nu e vorba nici de propagandă religioasă, pe care aș defini-o ca manevrarea „exteroară” a unor idei „bune” pentru alții și doar mimate de noi. Această atitudine și aceste valori pot fi profesate pur și simplu „practic” (ierțați pleonasmul!), adică ele trebuie să vină dintr-o înțelegere profund asimilată a creștinismului, pe care trebuie să o aibă educatorul.

Elevii de astăzi învață prea mult despre lucruri care nu îi privesc la modul direct, despre trup, și aproape deloc despre suflet și legile lui. Ei învață cum trebuie să circule pe stradă pentru a nu se accidenta, dar află de la școală prea puțin despre cum trebuie să se ferească de păcat și despre cum să-și păzească curățenia sufletului (și a trupului care e „templul lui Dumnezeu”), prea puțin despre pocăință și posibilitatea curățirii prin spovedanie. Ne aducem aminte că Sfântul Ioan definea educația ca un mod de a îngriji sufletul copiilor. Mai mult decât a păzi (care e un termen defensiv), educația înseamnă pentru el cultivarea acestei curățenii, dezvoltarea personalității pe

Sf. Ioan Gură de Aur înălțând Sfânta Cruce în fața cinstitorilor. Miniatură care decorează Psalteria cunoscută sub denumirea de Theodor Psalter (Feb 1066), manuscris păstrat în British Library.

fundamentul acestei curățenii. Ca prin harul lui Dumnezeu omul să se împlinească și să ajungă la mântuire.

Cam atât despre concepția de profunzime care ar trebui să stea la baza unui sistem de învățământ centrat pe om, ca ceea ce este el cu adevărat, și nu doar ca vreun soi de animal mai „răsărit”, mai orgolios și mai singur, care ar trăi doar în lumea aceasta și pentru lumea aceasta!

Referitor la programele școlare: ele sunt prea standardizate și „prea” obligatorii (!!!). Ar trebui ca ele să fie doar un cadru foarte general, și profesorul să aibă aproape toată libertatea de a le adapta la nivelul puterilor și al preocupărilor elevilor lui.

Sfântul Ioan Gură de Aur spunea că: „Educația este asemenea unei arte: artă mai mare decât acesta nu există, pentru că, dacă toate artele aduc un folos pentru lumea de aici, arta educației se săvârșește în vederea accederii la lumea viitoare”.

Subscriu acestei opinii și vreau să completez că, pentru a putea să „performeze” în această direcție, statutul profesorului ar trebui să fie (după ce s-a pregătit și după ce și-a înțeles acest rol printre oameni) unul apropiat de acela al unui artist. Încă de pe vremea când făceam eu liceul, îmi aduc aminte de profesori care aveau o anumită notorietate, un fel de „vedete” ale

educației. (Din păcate în perioada comunistă, din cauza lipsei libertății de expresie întreaga atmosferă intelectuală era plină de lucruri nespuse deloc, nespuse până la capăt sau chiar voit distorsionate. Această lipsă de libertate vicia mult atmosfera intelectuală și genera multă neîncredere și multă lipsă de chef a tinerilor de atunci de a mai discuta cu adulții. Care adesea erau mai distorsionați sufletește și mai speriați decât ei.)

Revenind; profesorul trebuie să tindă mereu și mereu (și mereu) spre înțelepciune, spre o preocupare maximă pentru moralitate, pentru trăirea adâncă a creștinismului. Aceasta fiindcă un învățământ bun nu e făcut în primul rând de calculatoarele sau tablele interactive de ultimă generație, ci de profesorii buni, adică pregătiți, având ei înșiși apetit pentru libertate și adevăr. Învățământul bun îl fac profesorii motivați financiar, profesori cărora societatea trebuie să le acorde un statut de mare autoritate intelectuală / spirituală în școală și în afara ei.

Dar din păcate astăzi, cu profesorii se întâmplă exact contrariul: dintre „bugetari” sunt printre categoriile sociale cele mai dezavantajate, atât financiar, cât și ca statut în societate. Profesorii sunt obligați să fie mai mult niște funcționari care au de completat o droaie de hârtii decât niște artiști ai educării semenilor lor. Ei sunt tratați ca „prestatori de servicii” și sunt frecvent inspectați, verificați, „reciclați”. La multe discipline, sunt ocupate toate posturile titularizabile și, din această cauză, tinerii nu au cum să mai intre în învățământ, decât maxim ca suplinitori, dând, unii anual, lungi examene pentru posturi sau, foarte adesea, pentru frânturi de posturi.

Așa-numitul *învățământ simultan* (mai multe clase, adică elevi de vârste diferite, care studiază fiecare „materia” aferentă clasei lor deodată, cu același profesor, desigur) consider că dezavantajează atât elevii, cât și profesorul și poate afecta constant (la modul cronic) „calitatea lecțiilor”, adică accesul tinerilor la o educație de calitate.

În concluzie, chestiunile practice pe care le-am amintit ca afectând calitatea învățământului s-ar putea remedia, prin măsurile practice, care țin de evidență, desigur.

Chestiunile care țin de concepția, de atitudinea față de oameni se pot remedia schimbându-ne concepțiile și înțelegând că nu poți să educi, adică să conduci dezvoltarea cuiva într-o direcție atâta vreme cât tu însuși, ca educator, nu cunoști acea direcție, adică nu cunoști aspirațiile și portretul global al omului în general. Și eu consider că cel mai global portret al omului e acela de chip al lui Dumnezeu care trebuie să-și lucreze asemănarea cu El pentru a se mântui. Știind și acceptând aceasta, restul chestiunilor care țin de educație sunt detalii. Foarte importante unele, desigur.

Bibliografie:

Cucos, Constantin, *Pedagogie*, Ediția a III-a revăzută și adăugită, Editura Polirom, Iași, 2014.

Stan, Nicolae Răzvan, *Antropologia din perspectivă hristologică. Bazele doctrinare ale vieții duhovnicești (teză de doctorat)*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, 2007.

Anunțuri și Comunicate

Parohii vacante – Septembrie 2018

Posturi clericale categoria numire:

- **Preot paroh** la Parohia **Soporu de Câmpie**, Protopopatul Turda, 950 suflete, categoria a II-a.

- **Preot paroh** la Parohia **Bobâlna**, Protopopatul Dej, 422 suflete, categoria a II-a.

- **Preot paroh** la Parohia **Milaș**, Protopopatul Bistrița, 491 suflete, categoria a II-a.

Pentru **interviu** se pot înscrie preoții cu vechime de cinci ani, precum și tinerii licențiați în teologie care au susținut examenul de capacitate. Interviuul va consta în susținerea a trei probe orale: predică, cateheză și liturgică.

Dosarele candidaților se vor depune la biroul consilierului administrativ bisericesc până la data **de 28 septembrie 2018**.

Interviul va avea loc marți, 2 octombrie 2018, ora 8⁰⁰.

Tableta lunii

Dreptmăritorii

Alexandru Nemoianu

(Statele Unite)

redința creștina este trăirea și învățătura despre și întru mântuire, despre calea împăcării cu Dumnezeu și aflarea drumului spre viața de veci alături de Dumnezeu.

Prin propriile lui puteri, după alungarea sa din Rai, omul nu putea să se reîntoarcă la Dumnezeu. De aceea Dumnezeu a luat asupra Sa aceasta. Prin dezvăluiri făcute unor oameni aleși și cu viața îmbunătățită, proorocii, oameni însuflețiți de Duhul Sfânt, Dumnezeu a început să Se dezvăluie pe Sine și să arate oamenilor drumul de urmat către întoarcerea în Rai. Iar la plinirea vremilor, Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat din Duhul Sfânt și Fecioara Maria, S-a făcut om și a lăsat prin învățătura Sa și cea lăsată Sfinților Apostoli tot ce este de trebuință spre mântuire.

Celor care mărturisesc dreapta credință, deci sunt membri ai Bisericii Ortodoxe, le este făgăduită de Dumnezeu mântuirea. Nu sunt deja mântuiți. Ca să primească mântuirea făgăduită, creștinul ortodox trebuie să împlinească și poruncile care s-au dat odată cu făgăduința. În privința asta nu poate exista îndoială.

Adevărurile de credință ortodoxe au fost așezate de Mântuitorul și continuate de învățătura Apostolilor, a Sfinților Părinți și prin tot ce este numit Sfânta Tradiție, care este lucrarea Sfântului Duh în Biserică, în Trupul mistic al Mântuitorului.

Adevărurile despre credință au fost așezate de cele șapte Sinoade Ecumenice, Soboarele a toată lumea, singurele cu adevărat „a toată lumea”. Aceste soboare, în care oameni sfinți s-au adunat și, sub însuflețirea Duhului Sfânt, au arătat care este cu adevărat Mărturisirea de Credință (Crezul), care este natura dublă a Mântuitorului, Dumnezeu adevărat și Om adevărat, într-un singur ipostas (persoană) cu două naturi și două voințe neamestecate, care este rațiunea pentru care ne închinăm lui Dumnezeu și cinștim icoanele sfinților și rămășițele lor pământești, sfintele moaște. În superba și desăvârșita sa integritate, învățătura ortodoxă, lipsită de orice fel de contradicție internă, este și nespuse de frumoasă. Iar trăirea ei autentică umple sufletul de o bucurie și pace care nu pot fi decât de la Dumnezeu.

Ortodoxia nu a adăugat și nu a lăsat din Sfânta Tradiție nimic (așa cum au făcut urmașii Episcopatului Romei - așa-zisii romano-catolici) - sau, mult mai rău și mai rudimentar, sârmanii „protestanți” și derivatele lor). Dar acest lucru nu trebuie să îi facă pe dreptmăritorii semeți.

Ca ortodocși avem doar obligații. Îndreptățirea nu este a noastră, este a credinței noastre. Avem obligația să ne rugăm pentru strămoșii noștri, care cu multe jertfe au adus credința până la noi. Să ne rugăm pentru cei răătăciți și amăgiți, care rătăcesc fără direcție. Și mai ales să ne rugăm pentru sporirea harului, fără de care nimic nu suntem. În vorbele Patriarhului Iustinian: „să ne rugăm pentru cei care nu știu să se roage, și mai ales pentru cei care nu s-au rugat niciodată”. Iar la acestea mai trebuie adăugat un lucru. Noi știm care este calea spre mântuire, dar nu știm ce se va întâmpla cu cei care nu stau sub pavăza Bisericii Ortodoxe. Ce va fi cu ei doar Bunul Dumnezeu știe. Poate și dintre ei se vor mântui, iar care se vor mântui se află, sub un semn tainic, într-o relație cu Biserica Dreptmăritoare. În cuvintele Episcopului Kallistos Ware, „noi știm unde este Biserica, dar nu știm unde nu este”. Dar acestea fiind spuse, câteva delimitări trebuie făcute și păstrate.

Ne aflăm sub porunca iubirii; să ne rugăm pentru cei ce se află în afara Bisericii, dar nu avem nici o obligație să spunem că ceea ce fac ei este și bine. Căci cei din afara Bisericii sunt amăgiți, și această amăgire poate însemna pierderea sufletelor lor. Sub nicio formă nu trebuie să acceptăm „tradițiile” lor. În momentul în care ei resping TRADIȚIA, lăsată de Mântuitorul și de Sfinții Părinți, cum am putea accepta „tradiții” rudimentare introduse de oameni?

Nu avem niciun merit că suntem ortodocși, dar avem toată obligația de a mărturisi că Ortodoxia este împărătească și este singura cale, sigura, spre Împărăția Cerurilor. În privința acestei din urmă mărturisiri, nu trebuie să existe nicio șifală, nici o reținere, nici un compromis. Mărturisirea noastră trebuie să fie fermă: Ortodoxia este adevărata mărturisire creștină, este cea care, ca Neam, ne-a ținut în ființă, ne-a asigurat identitatea și ne-a stat de veghe: ieri, astăzi, întotdeauna. În toate vremurile de persecuție și îndoială, dreptmăritorii s-au întors, pentru nădejde și pentru a învăța, către Sfânta Liturghie, și niciodată nu au fost dezamăgiți!

Neclintii să stăm lângă Biserica Ortodoxă, lângă Ierarhii ei, lângă slujitorii ei. Să stăm uniți în iubire unul pentru altul și sub semnul suprem al buneii rânduieli, care este ascultarea sub pecetea ierarhiei dragostei. Acest lucru este astăzi încă mai urgent. Sub ochii noștri vedem cum Biserica Ortodoxă, Ierarhii și slujitorii ei sunt atacați, insultați, batjocoriți fără cruțare. Acest lucru nu este întâmplător.

Toate stăpânirile au încercat, după ce au obținut controlul fizic al unei țări, să o cucerească ideologic. Toate cuceririle străine știu bine că, atâta vreme cât un neam nu este înrobite sufletește, el își poate redobândi libertatea și încă mai mult. În momentul de față „globalismul”, una dintre cele mai sfruntate și penibile forme ale plutocrației, caută să promoveze încă și mai jalnică „spiritualitate” a sa: „globalismul”, „binele universal”. Toate credințele pleacă de la o afirmație, fie ea și greșită, dar „binele universal” nu afirmă nimic. „Binele universal” este înfățișarea hădă a necuratului, care nu poate genera decât parazitism, impostură și parodie. Vedem bine florile lui otrăvite și ar trebui să ne cutremurăm: nesimțirea, inversiunea, răutatea, urâtenia, nemulțumirea, lipsa de recunoștință. Dar pentru a triumfa este nevoie pentru acest asalt al necuratului să lovească în punctual cel mai tare, Biserica Ortodoxă. Dacă, fe-rească Dumnezeu, am pierde Ortodoxia, am fi terminați, căci am fi în chip egal de-spiritualizați și de-românizați. Că necuratul nu va reuși, nu există îndoială. Biserica stă sub o făgăduință mai tare decât cea a oamenilor. Dar pentru felul în care ne vom arăta în această încleștare vom fi judecați. Iar în funcție de alegerea pe care o vom face, putem dobândi ori pierde și lumea aceasta, și cea care va să fie.

Actualitatea lui Mihai Viteazul în anul centenarului Marii Uniri

Pr. Cosmin Cosmuța

isajul publicistic al anului 2018 este dominat, așa cum era de așteptat, de lucrări referitoare la Marea Unire. Unele reeditează studii și cercetări mai vechi, altele încearcă să scoată la lumină lucruri noi din documentele - relativ puține - rămase necercetate în intervalul de 100 de ani, de la desfășurarea mărețului eveniment. În acest context, apariția unei cărți despre Mihai Viteazul poate părea, în ochii unora, pe deplin justificată, în timp ce, după alții, o atare temă, ar putea aștepta un moment mai prielnic.

Vom arunca, în cele ce urmează, o scurtă privire asupra lucrării Părintelui Profesor Universitar Doctor Alexandru Moraru, cu titlul *Domnitorul Mihai Viteazul (1593-1601): erou al națiunii române și martir al Bisericii străbune*, apărută în acest an la Editura Renașterea din Cluj-Napoca, încercând să vedem care este viziunea autorului și ce elemente justifică această apariție editorială.

În ceea ce privește intenția autorului, Părintele Profesor o anunță încă dintru început: *În cele ce urmează, vom încerca să aducem argumente temeinice privitoare la temele deja enunțate, din care să reiasă limpede că domnitorul Mihai Viteazul, prin faptele sale creștinești, încununat prin martiriu, merită pe deplin calificativul de mărturisitor și apărător al credinței dreptmăritoare și să fie pus și cinștit alături de alți Sfinți Români, în Calendarul și Sfintele Slujbe ale Bisericii Ortodoxe Române* (p. 21). Parcurgând paginile lucrării, rând pe rând, observăm că autorul reușește, cu argumente solide, să demonstreze cele propuse.

Pe de o parte, numele lui Mihai Viteazul ne trimite, în mod automat, cu gândul la ideea de unire a tuturor românilor. Pe de altă parte, cei ce vor să fie critici la adresa acestei idei, invocă faptul că, la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul celui de-al XVII-lea, ideea de națiune în Europa nu putea fi luată în discuție; putem identifica cel mult mugurii timpurii ai națiunilor de mai târziu. În această situație, a afirma că unirea săvârșită de voievodul Mihai ar fi fost una bazată pe conștiința apartenenței la același trunchi etnic a locuitorilor celor trei mari provincii care aveau să formeze 318 ani mai târziu România Mare, ar fi o dovadă a lipsei de rigoare științifică, de profesionalism. Tocmai de aceea, autorul nostru, nu numai că realizează pericolul unei asemenea concepții dar, pentru a-l feri pe cititor de eventuale tentații în această direcție, prezintă în capitolul al II-lea, pe scurt, contextul politic european al acelor timpuri, ca o „busolă” ce are menirea de a ajuta la păstrarea orientării corecte în „peisajul” istoric.

Cele afirmate mai sus nu ne îndreptățesc însă la o minimalizare, de altfel nejustificată, a importanței actului de la 1600. Chiar dacă a fost de scurtă durată, însemnătatea lui a fost sesizată, de-a lungul timpului, de mulți străini dar, mai ales, de românii din toate păturile sociale. Nelăsându-se prins de tentația istoriei contrafactice, de acel „ce-ar fi fost dacă...”, autorul lucrării prezintă lucruri concrete, legate de felul în care a fost percepută personalitatea lui Mihai Viteazul, atât în rândul celor care i-au admirat și aprobat acțiunile, cât și în rândul celor ce au căutat (de cele mai multe ori pe nedrept) să-l denigreze, să-l prezinte ca pe un personaj negativ. Pentru a acoperi cât mai complet sectorul acesta al evocărilor, Părintele Moraru s-a referit la exemple din

Stema lui Mihai Viteazul după unirea celor trei Principate Române

cele mai diverse: de la folclor la literatura cultă, de la scrieri ale istoricilor la creații populare. În cele mai multe situații voievodul Mihai apare ca un erou sau ca un binecredincios domn și apărător al creștinilor. Sesizăm astfel că sârbii, cu care a avut legături strânse, vedeau în el, mai ales după victoriile repurtate împotriva turcilor, un posibil eliberator de sub jugul otoman. Românii îl vedeau, de asemenea, ca pavăză împotriva păgânilor, iar cei din Transilvania ca pe un cărmuitor de stat din neamul și de legea lor, ceea ce nu mai avuseseră de la ocuparea acestei provincii de către regatul ungar. Croniciarii, români și străini, au identificat în Mihai un conducător eficient al luptei creștinilor împotriva puterii turcești. Artiști bisericesti sau laici i-au imortalizat figura în ipostazele mai sus pomenite. În sfârșit, oamenii de cultură din veacurile următoare, istorici, prozatori, poeți, au făcut din el un adevărat simbol al unității naționale, astfel încât în momentul în care s-a hotărât ținerea Marii Adunări de la 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia s-a pomenit și faptul că această cetate a servit domnului muntean drept capitală pentru lunile în care stăpânirea sa se întinsese peste cele trei provincii românești.

Expunerea clară și concisă a punctelor care alcătuiesc figura lui Mihai Viteazul, primul unificator al românilor, constituie pe de o parte o abordare profesionistă a unui subiect istoric de mare importanță, mai ales acum, când se împlinesc 100 de ani de la Marea Unire, iar pe de altă parte credem că reușește în chip fericit să ofere argumente consistente pentru a-l numi pe marele voievod erou al națiunii noastre și martir al legii strămoșești.

Cultul lui Mihai Viteazul la românii din Transilvania

„Numai țărani i-au rămas credincioși și îi venerază încă și astăzi amintirea”
(Jean Henri Abdolonyme Ubicini)

Mircea-Gheorghe Abrudan

Preliminarii

Ln anul centenarului Marii Unirii este firesc să ne amintim și să-i evocăm nu numai pe cei care au înfăptuit România Mare în cursul anului 1918, ci și pe toți cei ce au visat-o, au prefigurat-o, au gândit-o ca proiect politic, sub diferite forme și denumiri, și au realizat-o efectiv în epoca modernă. Între precursorii Marii Uniri un loc aparte, de cinstă, îl ocupă fără-ndoială domnitorul Mihai Viteazul, cel ce a izbutit, pentru o scurtă vreme, să aducă sub sceptrul stăpânirii sale politice cele trei principate: Țara Românească, Ardealul și Moldova. Chiar dacă Mihai Viteazul nu a acționat în spirit național așa cum îl înțelegem noi astăzi – când a unit cele trei țări, nu a urmărit să creeze „statul național unitar român”, cum s-a afirmat uneori în mod eronat –, el a făcut o bază solidă pentru România modernă, iar în acest fel a devenit un simbol național al unității, un fel de părinte fondator al patriei și al națiunii române, în jurul căruia s-a creat de la începutul secolului XIX un veritabil cult național exprimat în folclor, în poezie, în istoriografie, în literatură, în teatru, în artă, în iconografie și în arhitectură¹.

Mihai Viteazul în epocă și în cronistica românească

Pentru mulți contemporani, urmași și supuși ai săi, voievodul Mihai devenise încă din timpul vieții un erou vestit al coaliției creștine împotriva turcilor, iar imediat după asasinarea sa, din ordinul generalului Georgio Basta în 19 august 1601, a câștigat un statut de martir „de sfântă aducere aminte”, cum precizau boierii și obștea de frunte a Valahiei într-o scrisoare către împăratul Rudolf II din 29 aprilie 1614², intrând în memoria colectivă a românilor și a popoarelor din Balcani prin poeme și legende, cronici și folclor. Cel ce a contribuit în mod decisiv la glorificarea principelui ca erou al creștinătății ortodoxe și al gîntei valahe a fost grecul Stavrinos Vistiaris, care s-a aflat în preajma domnitorului vreme îndelungată și l-a însoțit în campaniile sale militare din Transilvania. Închis în temnița cetății Bistrița, Stavrinos a compus, în februarie 1602, un poem în greaca populară, în 1312 versuri, despre „vitejile preavlaivosului și preaviteazului Mihai-Vodă”, lucrarea fiind publicată la Veneția prima oară în 1638 și reeditată de mai multe ori pe parcursul secolelor XVII-XVIII, transformându-l în acest fel pe voievodul român în erou al eposului grec³. Desigur, nici cronicarii munteni și moldoveni nu au trecut cu vederea faptele de arme ale voievodului Mihai, cronicile lor contribuind la faima și reprezentarea artistizată pe alocuri a acestuia.

Mihai Viteazul în viziunea generației făuritorilor României moderne

Revoluția lui Tudor Vladimirescu din 1821 a zguduit profund societatea românească, trezind dorința de independență și unitate a elitei Principatelor Române. Între 1821 și 1848, atât în Moldova, cât și în Țara Românească, prin lucrările lui Damaschin Bojincă, Aaron Florian, Mihail Kogălniceanu, August Treboniu Laurian și mai ales Nicolae Bălcescu, cu a sa capodoperă „Români supt Mihai-Voievod Viteazul”, Mihai Viteazul devine simbolul dominant al ideilor de independență și unitate românească, fiind plasat între figurile mărețe ale Panteonului național. Lucrările acestor corifei au dus însă în mod nemijlocit și la o reinventare, pe alocuri mitizată, a acestui personaj istoric în conștiința colectivă, ceea ce i-a determinat pe unii istorici din zilele noastre să împingă critica istorică dincolo de limitele ei deontologice și științifice echivalând mitizarea cu o mistificare. De aici și setea lor nestăvilă de a demitiza și chiar demola nu numai figura eroică din posteritate, ci și persoana istorică a lui

Mihai Viteazul. Campionul combaterii furibunde a unor asemenea reprezentări este Lucian Boia prin lucrările sale de esistică istorică, colportate mărinos de una din cele mai cunoscute edituri de la noi⁴, în pofida replicii zdrobitoare venite din partea universitarului clujean Ioan-Aurel Pop⁵.

Cultul lui Mihai Viteazul la românii din Transilvania

Într-o notă finală din ultima sa carte antumă, academicianul David Prodan, anticipând într-o anumită măsură tonul agresiv al unui „demitizator de profesie ca Lucian Boia” (Alex Ștefănescu), menționa: „Cultul lui Mihai Viteazul însuși n-a pornit de la Bălcescu. S-a născut și a crescut în Transilvania, începând cu Cronica lui Gheorghe Brancovici, prin preamărirea lui Mihai de către «Plângerea mănăstirii Silvașului», mai apoi de Aron și Ion Budai Deleanu. Se datorește capital operei de preamărire a lui Mihai în două volume de Aaron Florian, profesorul și inspiratorul lui Bălcescu ca și lui Damaschin Bojincă”⁶.

Înainte de a survola lucrările autorilor pomeniți de David Prodan trebuie să ne reamintim că domnia lui Mihai Viteazul în Transilvania a avut un impact puternic, cu reverberații adânci și de durată asupra românilor ardeleni, marginalizați din punct de vedere social, politic și confesional de către națiunile privilegiate (nobilimea maghiară, sașii și secuții) și confesiunile recunoscute (catolicismul, luteranismul, calvinismul și unitarianismul) ale Transilvaniei medievale. Un bun cunoscător al realităților ardeleni și muntene, în mijlocul cărora a trăit ani de zile, Gheorghe Brancovici (fratele mitropolitului martir Sava Brancovici) consemnează în cele două cronici ale sale – redactate între 1684-1687, respectiv 1693-1705 – că după ce voievodul Mihai a devenit „prințepul Ardealului” a „făcut și pravoslavnică sfântă mănăstire Mitropolia” unde se păstra „un steag a lui Mihai Vodă”⁷, reținând apoi câteva detalii deosebit de relevante referitoare la amintirea lui, și anume că a ocărmit „cu vitejie vrednică” și a „lățit puterea neamului rumânesc stăpânind cu fericire câte trei țări, adică Ardealul, Moldova și Țara Muntenească”⁸.

Măsurile și acțiunile lui Mihai atât în calitate de „crai al Ardealului”, cât și înainte de 1600 ca „domn al Valahiei” au tulburat ordinea veche a principatului intracarpatic. În primul rând, Mihai a numit în consiliul princiar, în dietă, în fruntea celor mai importante cetăți și la nivel local boieri și dregători români munteni și ardeleni. În al doilea rând, a emis porunci și a alcătuit documente și acte oficiale în limba română și în limba slavonă alături de limbile consacrate (latină, germană, maghiară), ceea ce a dus la protestul nobilimii în dieta de la Alba Iulia din 20-27 iulie 1600. În al treilea rând, s-a arătat binevoitor față de plângerile țăranilor români referitoare la tratamentul discreționar la care erau supuși de legislația ardelenă în ceea ce privea una din ocupațiile lor de căpătâi: creșterea animalelor. Astfel, la cererea explicită a voievodului, dieta din iulie 1600 „din respect față de Măria Ta și din bunăvoința noastră față de Măria Ta” a încuviințat ca toate satele românești să primească dreptul de pășunat liber al turmelor lor de „cai, boi, junci și porci, afară de oi” alături de cele ale satelor ungurești și săsești. În al patrulea rând, în cadrul aceleiași diete, din nou la cererea sa, s-a aprobat ca preoții români să fie scutiți pretutindeni de la robotă sau sarcinile servile, care-i înjoseau în comparație cu clerul celorlalte confesiuni, ridicând din acel moment statutul lor social, înlăturând umilințele la care erau supuși și deschizându-le calea emancipării⁹. Dacă în urma uciderii lui Mihai primele două măsuri au fost anulate, cele din urmă au rămas în vigoare influențând concret viața țăranimii și preoțimii românești din Ardeal vreme de generații înveșnicindu-i numele în mentalul popular care-l va reține în „Plângerea Sfintei Mănăstiri a Silvașului” drept „Mihai voievod Viteazul, cel prea vestit”. Percepute ca o binecuvântare, aceste măsuri au fost evocate două sute de ani mai târziu în *Supplex Libellus* din 1804, unde se arată, cu evidentă referire la Mihai Viteazul, că „greutățile acestui Neam văzându-le unii prințapi ai Valahiei, Țării Românești, au venit cu oaste în Transilvania și au supus țara supt sine până la Torda, de unde s-au întors iară înapoi rămâind acest Neam iarăși supt jugul robiei”¹⁰.

¹ Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, Ed. Humanitas, București, 1997 (ed. I); Idem, *Două secole de mitologie națională*, Ed. Humanitas, București, 1999 (ed. I).

² Ioan-Aurel Pop, *Istoria, adevărul și miturile (note de lectură)*, Ed. Enciclopedică, București, 2002 (ed. I).

³ David Prodan, *Transilvania și iar Transilvania. Considerații critice*, Ediție nouă, îngrijită, cu o postfață de Aurel Răduțiu, Ed. Enciclopedică, București, 2002, p. 215.

⁴ Silviu Dragomir, „Fragmente din cronica sârbească a lui Gheorghe Brancovici”, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, II, 1923, p. 59.

⁵ Gheorghe Brancovici, *Cronica românească*, ediție critică de Damaschin Mioc și Marieta Adam-Chiper, Ed. Academiei Române, București, 1987, pp. 73-74.

⁶ Ioan-Aurel Pop, „Mihai Viteazul și Transilvania”, în *Arhivele Bistriței*, Anul II, fascicula 1 (5), Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2017, pp. 11-40.

⁷ David Prodan, *Încă un Supplex Libellus românesc. 1804*, Ed. Dacia, Cluj, 1970, p. 42.

Alături de aceste două hotărâri, ceea ce a rămas mai bine de un veac în urma politicii eclesiastice a lui Mihai Viteazul în Transilvania este sedentarizarea și consolidarea Mitropoliei Ortodoxe a Ardealului la Alba Iulia. Prin tratatul încheiat cu principele Ardealului, Sigismund Báthory în mai 1595, ortodoxia transilvăneană era așezată oficial sub oblăduirea și protecția Mitropoliei de la Târgoviște și a instituției domnești a Țării Românești. Doi ani mai târziu, Mihai a citorit o catedrală mitropolitană din piatră și o serie de clădiri eclesiastice în apropierea zidurilor cetății Alba Iulia, dotând în acest fel reședința mitropolitană cu o biserică devenită „vestită în gloate”, cum citim în aceeași „Plângere a Sfintei Mănăstiri a Silvașului”. Astfel, Mihai Viteazul a ridicat prestigiul românilor și din punct de vedere arhitectural și vizual, numele său pătrunzând atât în cultul liturgic, prin pomelnicul mitropolitan, cât și în conștiința succesorilor săi munteni, doi dintre ei, Antonie Vodă din Popești și Constantin Brâncoveanu, evocându-i numele în propriile lor hrisoave de danie către „Mitropolia Țării Ardealului”. Catedrala lui Mihai Viteazul a fost dărâmată în anul 1714 de autoritățile habsburgice în cursul lucrărilor de construcție a fortificației bastionare, care atrage astăzi mulțime de turiști. Alături de celelalte biserici ale sale de la Lujerdiu (jud. Cluj), Ocna Sibiului și Făgăraș – ambele rezidite de Constantin Brâncoveanu – ctitoriile lui Mihai Viteazul au pătruns în mentalul popular românesc, faptele sale preacrestine și încercarea de dezrobire a iobagilor români fiind înregistrate și colportate din generație în generație. Așa se explică că, la 170 de ani de la uciderea sa pe câmpia Turzii, chipul voievodului nu fusese uitat, cronica anonimă în 711 versuri intitulată „Plângerea Sfintei Mănăstiri a Silvașului din eparhia Hațegului din Prislop”, finalizată în anul 1764, reținând în istoricul Ortodoxiei ardeleni – de la Sf. Nicodim de la Tismana până la episcopatul lui Dionisie Novacovici – următoarele: „Și aici, în Ardeal, sânt multe / Dintru acele vremi făcute / De domni și de boierii Țării Rumânești / Și de a Țării Muldovenesti. / Și atât de multe sânt, / Cât nu le pociu scrie întru acest cuvânt; / Zic numai una, cea mai aleasă din toate / Care au fost vestită în gloate; / Din Bălgrad [Alba Iulia n.n.] mitropolia, / Scaunul țării și țării, / Pre care o au zidit / Mihai voievod Viteazul, cel prea vestit, / Mare și frumoasă, cu totul de piatră / Și foarte bine întemeiată, / Și dintru aceasta să arată / Că era o pravoslavia adevărată / Întru aceste trii țări și o credință / Dreaptă întru Sfânta Troiță”¹¹.

Sesizăm, așadar, că Mihai Viteazul era vestit între români înainte de „redescoperirea” și „relansarea” personalității sale de către corifeii școlii ardeleni și de către scriitorii romantici ai veacului al XIX-lea. Acest renume al lui Mihai se perpetuase în „gloatele” neînvațate pe cale orală, fiind dus mai departe atât de poporul simplu, cât mai ales de către cler. Această realitate a fost preluată și înregistrată deopotrivă în lucrările de istorie ale unor români și străini, precum și în creațiile populare, literare și artistice. De pildă, pentru monahul unit Samuel Micu, Mihai Vodă, „carele se zice Viteaz” fusese „foarte mare ostaș” și căzuse victimă „pismașului Basta” care nu suferise „atâta mărire și nume așa de vestit cum și-au agonisit Mihail pentru biruințele lui cele mari”¹². Pentru un alt ardelean renumit, Ion Budai Deleanu, fiu de preot din zona Hunedoarei, „Mihai, domnul Ungrovalahiei” și „Ștefan, principele Moldaviei” erau considerați pur și simplu „eroii neamului nostru românesc”, pomeniți cu acest apelativ în prologul *Țiganiadei*¹³. Tot unor transilvăneni, Damaschin Bojincă și Aaron Florian, care au făcut carieră în cele două principate extracarpatică, li se datorează primele biografii de sine stătătoare consacrate lui Mihai Viteazul în prima jumătate a secolului 19. Pentru Bojincă, voievodul fusese „vestit în bărbăție, minunat în virtutea ostășească și necurmat în bătlăli”, dând dovadă de o „vitează îndrăzneală” când hotărî prin voia „proniei dumnezeiești” să aducă „Ardealul sub stăpânirea Țării Românești”. Bojincă mărturisește că a scris studiul „spre deschis exemplu” destinat boierilor din principate, sfātuindu-i „a pleca iară pre calea virtutei, dreptății și a vitejei strămoșești”¹⁴. Celălalt cărturar ardelean, Aaron Florian – născut în familia preotului ortodox Ioan Florea din Rod –, ajuns dascăl al colegiului Sf. Sava din București, i-a dedicat lui Mihai Viteazul cea mai complexă lucrare înainte de cea a lui Bălcescu, căruia îi fusese dascăl. În volumul 2 al lucrării „Idee repede din istoria prințepatului Țării Românești” (1837), reluat separat în „Mihai II Bravul, biografia și caracteristica lui” (1858), Florian scria că „intrarea lui

(continuare în pagina 5)

¹¹ Dan Simonescu (ed.), *Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII-XVII)*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 75.

¹² Samuel Micu, *Scurtă cunoștință a istoriei românilor*, ediție de Cornel Cîmpeanu, Ed. Științifică, București, 1963, p. 61.

¹³ <https://ro.wikisource.org/wiki/%C8%9Aiganiada/Prolog> (accesat 4 august 2018).

¹⁴ Dan Berindei, „Mihai Viteazul în viziunea generației făuritorilor României moderne”, în vol. *Mihai Viteazul, culegere de studii*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1975, p. 41.

¹ Victor Petrescu, Mihai Stan, *Mihai Viteazul în memoria urmașilor*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2001; Alexandru Moraru, *Domnitorul Mihai Viteazul (1593-1601): erou al națiunii române și martir al bisericii străbune*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2018, pp. 97-138.

² Ion Ardelean, Vasile Arimia, Gheorghe Bondoc, Mircea Mușat (coord.), *Mihai Viteazul în conștiința europeană*, vol. 4. *Relatări și presă*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1986, doc. 301, p. 386.

³ Stavrinos – Palamed, *Cronici în versuri despre Mihai Viteazul*, prefață și traducere Olga Cicanci, Ed. Omonia, București, 2004; Tudor Dinu, *Mihai Viteazul erou al eposului grec*, Ed. Humanitas, București, 2008.

(continuare din p. 4)

Mihai în Transilvania a electrizat inimile tuturor Românilor dintr-acea țară", aceștia considerându-l „stea cea norocită a nației românești”. Pentru el și frații săi ardeleni, ziua intrării în Alba Iulia a lui vodă Mihai Bravul „a rămas săpată veșnic în ținerea de minte a românilor”¹⁵.

Din rândul străinilor ne parvine mărturia elocventă a francezului Jean Henri Abdolonyme Ubicini (1818-1884), peregrin prin spațiul românesc în timpul revoluției pașoptiste. În lucrarea „Provinciile de origine română. Valahia, Moldova, Bucovina, Transilvania, Basarabia”, publicată la Paris în 1856, Ubicini scria că, mai ales în Transilvania, „nobilii n-au văzut în el (Mihai Viteazul n.n.) decât pe dușmanul privilegiilor lor. Numai țărani i-au rămas credincioși și îi venerază încă și astăzi amintirea”¹⁶. La o distanță de două sute cincizeci de ani de la moartea voievodului, un călător străin prin spațiul românesc redescoperă că amintirea lui Mihai Viteazul nu numai că se perpetuase în rândurile poporului de rând, ci căpătase valențe legendare, în jurul figurii sale născându-se un cult popular.

Venerația de care s-a bucurat Mihai Viteazul în rândurile românilor ardeleni s-a manifestat și în arta bisericească transilvăneană. O dovedesc portretele sale din biserica Sfântul Nicolae din Șcheii Brașovului, restaurat de zugravul Radu la 1694 și din biserica Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril din Ocna Sibiului, zugrăvit în anul 1723 de Ivan din Rășinari, unde chipul lui Mihai este înfățișat cu barbă și păr stufos, nas acvilin și trăsături energice, așa cum îl cunoaștem din documentele de

Mihai Viteazul, portret în biserica Sf. Arhangheli din Ocna Sibiului, 1723.

epocă¹⁷. Aceeași venerație, dar de această dată manifestată sub semnul substituirii hagiografice, o exprimă o icoană pe sticlă (41 x 35, 5 cm), lucrată probabil la centrul iconografic de la mănăstirea Nicula în prima jumătate a secolului XIX de către un pictor anonim, ajunsă în împrejurări necunoscute în colecția doctorului Kessler din București. Zugravul și-a intitulat icoana „Sf. Teodor”, dar, în realitate din câmpul iconografic al compoziției răzbat chipul, trăsăturile și căciula voievodului Mihai Viteazul, cu aceeași privire aleasă, dârză, inconfundabilă, purtând o mantie roșie, călare pe un cal alb¹⁸. Asocierea sau suprapunerea lui Mihai Viteazul cu Sfântul martir Teodor Tiron, general al armatei romane, consider că nu este deloc întâmplătoare. Mai întâi pentru că ambii au fost conducători de oști, apoi amândoi au mărturisit, desigur fiecare în felul său, credința în Iisus Hristos cu prețul vieții, fiind percepuți de creștini drept eroi sau atleți vestiți ai credinței creștine, cinstirea Sfântului Teodor fiind mutată de Biserica datorită evlaviei poporului în prima sâmbătă din Postul Sfințelor Paști, intrată în cultul liturgic ortodox și în mentalul colectiv românesc drept sâmbăta colivelor când se face în mod solemn pomenirea de obște a „tuturor celor adormiți”. Așadar, pomenindu-și an de an morții în slujbele de obște din prima săptămână a Păresimilor, românii ortodocși ardeleni îl pomeneau cu venerație și pe craiul Mihai care dori să-i scoată din robia iobăgească, figura sa intrând în cult și ajungând chiar să se suprapună peste cea a unui mare mucenic din epoca persecuțiilor.

Mihai Viteazul, eroul românilor, Buda, 1801

Nu în ultimul rând trebuie amintit portretul, mai puțin cunoscut, al lui „Mihai, eroul românilor”, realizat în capitala Ungariei, la Buda de un oarecare Areon în 1801 și păstrat cu sfințenie – alături de o cronică scrisă la Nürnberg despre Mihai Viteazul în 1603 – în Muzeul Bisericii Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului¹⁹, comunitate bisericească considerată bastionul ortodoxiei transilvănene în cursul secolului XVIII.

Concluzii

Mihai Viteazul s-a bucurat de cinstirea românilor ardeleni cu mult înainte ca personalitatea sa să fie relansată în cultura română de generația pașoptistă. Voievodul cel „prea vestit în gloate” a intrat în memoria colectivă a țărănimii și a clerului transilvănean datorită măsurilor sale de consolidare a Bisericii

Ortodoxe și de ridicare a statutului social al poporului oropsit. De aceea, numele său a fost pomenit cu venerație în cronici și poeme, iar chipul său a fost zugrăvit cu evlavie în tablouri votive și în arta populară a icoanei pe sticlă.

Elisabeta Rizea și sufletul românesc

Arhim. Benedict Vesa

Au venit, maică, nenorocții aștia de comuniști la putere și ne-au luat tot: păru' din cap, pământu', căruța. *Un singur lucru nu ne-au putut lua: sufletu'!* Sunt cuvintele Elisabetei Rizea, țărancă simplă, dar curajoasă din Nucșoara, județul Argeș, simbol al rezistenței populare anticomuniste. Această frază, de acum foarte cunoscută, din interviul realizat în emisiunea „Memorialul durerii”, nu descrie doar o biografie, fie ea și cumplit de dură, ci, mai ales, „o metodologie” de viață, o „abordare” specifică a lumii, „un tip de umanitate țărănească pe cale de dispariție”, în fața omului recent, fără memorie istorică. Elisabeta Rizea revelează ființa românească dintotdeauna, cu o istorie specifică, cu o credință care modelează viața și cu un sistem de valori morale de netrecut și de netăgăduit. Reprezintă întruparea virtuților tradiționale a românilor, generate de puternica ancorare în eternitate, care, la rândul-i, însoțește curgerea vieții istorice cu puterea rezistenței în fața a „ceea ce e ca val, ca valul trece”. Înșurubarea la adevăr și demnitatea vieții au fost cele două coordonate care au însoțit-o în fiecare gest al său, chiar și depășind limitele normale de rezistență ale omului. Elisabeta Rizea este cea pentru al cărei sătuc de munte Securitatea a mobilizat, se pare, timp de aproape zece ani, cel mai mare număr de securiști pe cap de locuitor din întreaga istorie a represiei. Sub nimbul acestui nume stau însă 12 ani de tortură comunistă și detenție în nu mai puțin de cinci închisori.

Elisabeta Rizea se naște la 28 iunie 1912, în localitatea argeșeană Domnești, dintr-o familie simplă cu 13 copii, din care supraviețuiesc opt, cu 6 hectare de pământ și o casă țărănească de lemn. Urmează șapte clase la școala din sat, după care, așa cum era obiceiul, renunță la școală pentru munca pământului. Atașamentul său față de tradiția neamului a determinat-o ca întreaga viață să îmbrace portul popular, în alb și negru.

Tineretea nu îi este deloc ușoară. Se întâmplă să fie nepoata liderului țărănist Gheorghe Șuta, ucis de comuniști, în chiar ziua alegerilor. De aici și atitudinea sa potrivnică și neschimbată la adresa acestui regim de teroare. Se căsătorește la vârsta de 19 ani cu Gheorghe Rizea din Nucșoara, unul dintre angajații unchiului său. În acest răstimp, îi susține cu alimente, bani, informații pe dârjii luptători anticomuniști din Făgăraș, aflați încă din anul 1947 sub conducerea colonelului Gheorghe Arsenescu și locotenentului Toma Arnăuțoiu.

Urmărită de puterile vremii și trădată la Securitate de o consăteană, a fost arestată în ziua de 20 noiembrie 1950, iar în anul următor condamnată la șase ani de muncă silnică pentru uneltire împotriva ordinii sociale. Condamnarea a executat-o la Jilava și Mislea. Eliberată în ziua de 6 iunie 1956, va continua să îi sprijine pe partizani, ajutându-i pe cei din Grupul de rezistență cu alimente și îmbrăcăminte și comunicând cu ei prin „căsuța poștală” din scorbura unei sălcii din Valea Morii. Doi ani mai târziu este arestată din nou și condamnată, de data aceasta, la 25 de ani de muncă silnică, 10 ani degradare civică și confiscarea întregii averi. Este dusă la închisoarea de la Pitești, apoi Miercurea Ciuc și Arad. De această perioadă se leagă torturi cumplite, despre care mărturisește în interviurile realizate după anii 90. Este foarte important să redăm un fragment, care descrie această experiență maximă: „Mi-au luat tot comuniștii. Ginerile, cuscrul, toți au făcut pușcărie pentru că eu am dat de mâncare la partizani. Mă aducea lumea cu țoala acasă. Ultima dată, a venit căpitanu Cămu cu bastonul de cauciuc și o curea pe mână. «Spune!» N-am spus. «Îți dăm 300 de lei!» «Domnule căpitan, eu nu sunt Iuda,

să-i vânz pe 30 de arginți...» M-a trântit pe jos. M-a legat și m-a bătut cu cauciucu, de la ceafă la călcâi, și pe stânga și pe dreapta. Da n-am luat banii lui! Apoi, m-au suit legată pe un scaun, de pe scaun pe masă, de pe masă pe alt scaun. Mi-a zvârlit basmaua din cap. «Spune!» Purtam coadă cu fundă. Mi-au aruncat fota și am rămas în ie. Mi-au legat coada sub cărligul de la lampa din casa boierului. Coadă era groasă. Eram și eu altfel la 38 de ani... Cămu mi-a tras scaunul. Țălălalt mi-a tras și masa. Coadă mi-a rămas în cărlig și eu am căzut la pământ. Așa mi-au smuls părul. Am făcut tratament și nu mi-a mai crescut. Da tot nu i-am vândut... Dacă vorbeam, omorau jumătate de sat!... După ce mi-au tras masa de sub picioare, au început să mă bată cu un băț până la sânge. Mi-au rupt câteva coaste și am leșinat. *Îmi făceam cruce cu limba în cerul gurii și mă rugam la Dumnezeu să mă ajute să nu spun nimic*”². Credința a fost sursă de supraviețuire: „am așa o credință de mare în Dumnezeu”, „întărește-mă, Doamne, așa cum m-ai întărit până acum”, sunt leitmotive ale interviurilor sale.

Este eliberată din detenție în urma decretului de amnistie a deținuților politici din anul 1964. Se întoarce la casa sa „de bandiți” din Nucșoara, aproape distrusă, unde o așteptau soțul și cele două fiice. Timp de 30 de ani va fi ținută sub supraveghere și chemată permanent la interogatorii împreună cu soțul ei, considerați „dușmani ai poporului”.

Povestea sa a fost cunoscută după căderea regimului comunist prin intermediul interviului realizat de Lucia Hossu Longin în emisiunea „Memorialul durerii” și cartea care s-a născut în consecință, dar și de pe urma unui scenariu radiofonic realizat de Rodica

Mandache în anul 2004 și prezentat la teatrul Odeon din București. Un moment important din viața sa este vizita Regelui Mihai și a Reginei Ana în casa de la Nucșoara în mai 2001. Pleacă la Domnul în ziua de 4 octombrie 2003, la vârsta de 91 de ani, la Spitalul din Pitești, și va fi înmormântată în cimitirul din Nucșoara, „trezând în eternitate ca o icoană mărturisitoare a bunei țărănimii de altădată”³.

Caracteristica fundamentală a vieții sale, care o transformă într-o personalitate duhovnicească contemporană de excepție, socotesc că este simplitatea mărturisitoare în contextul unei spiritualități manifestate în firescul zilnic și concret al vieții. Deși duce o viață ascetică prin condițiile vremii, totuși atitudinea sa nu este generată ascetic, ci firesc, este o străluminare într-afară a structurii sale lăuntrice, rezultat al bunei cuviințe a unui neam întreg. O identitate clară, creștină și românească, însoțită de o verticalitate structurală fac din Elisabeta Rizea simbol al unei „lumi cinstite și cumsecade”, pentru care eternitatea reprezintă forța de a traversa nedreptatea temporală, și nu doar la sfârșit, când totul pare să fie gata, ci mai ales, la vremea începuturilor unei vieți, care se dorea și se întrezărea luminos. Și cu toate acestea, nu este loc de judecată, pentru că nu este loc nici de regret. A făcut așa cum ar fi făcut Hristos, așa cum a făcut Hristos. Nu este loc de ură, ci doar de iertare, îndemnând, așa cum o făcea și Mircea Vulcănescu, la pace – „să nu ne răzbunați!” Dar, în același timp, își dorea ca lumea să înțeleagă, istoria să fie pedagogică, orizontul să se strălumeze: „*Trei zile dacă mai trăiesc, da vreau să știu că s-a limpezit lumea*”⁴. Pentru Elisabeta Rizea, lumea era limpede, pentru că lacrimile, suferința, dar, mai ales, dragostea care le-a însoțit, i-au curățit privirea de tot ceea ce diluează, murdărește sau deturbează. Și au condus-o direct spre esențialul dat de orientarea verticală, în fața orizontalității îngreuiate și trecătoare. Martor viu al unei spiritualități lăuntrice românești, desconsideră cu dăruire privirile mici ale celor care au făcut din această lume un sălaș permanent și s-au autoproclamat stăpâni, și admiră, căutând să-și însușească viețuirea oamenilor mari, cu privirea întoarsă spre cer, care prețuiesc deplin fiecare lucru în firescul lui și trăiesc viața la măsura esențialului. Ce ne-a rămas de la această vitează luptătoare? Un model de credință, de demnitate, de simțire românească și ortodoxă și un ecou de rugăciune – „*aștept ca lumea să se limpezească...*”

² Elisabeta Rizea, Cornel Drăgoi, *Povestea Elisabetei Rizea din Nucșoara*, ediție îngrijită de Irina Nicolau și Theodor Nițu, Editura Humanitas, București, 1993, pp. 53-54.

³ Răzvan Codrescu, „Elisabeta Rizea. Viteaza din Nucșoara”, p. 413.

⁴ *Povestea Elisabetei Rizea din Nucșoara*, p. 31.

¹⁵ Ibidem, p. 42.

¹⁶ Mihai Viteazul în conștiința europeană, vol. 3: *Istoriografie străină din secolul al XIX-lea. Texte alese*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1984, p. 221.

¹⁷ Marius Porumb, *Dicționar de pictură veche românească din Transilvania sec. XIII-XVIII*, Ed. Academiei Române, Cluj-Napoca, 1998, p. 52, 272, 316.

¹⁸ Cornel Irimie, Marcela Foța, *Icoane pe sticlă*, Ed. Meridiane, București, 1971, fig. 16, p. 44.

¹⁹ <http://www.primascolalaromaneasca.ro/exponate/cronica-lui-mihai-viteazul/> (accesat 4 august 2018).

Cinstirea eroilor neamului

Mircea Gelu Buta*

Ln ziua de marți, 21 august 2018, a avut loc la Bistrița „Slujba de pomenire, dezvelire și sfințirea monumentului dedicat eroilor din Bistrița, decorați cu Ordinul Militar Mihai Viteazul”.

În prezența autorităților politice și administrative, dar și a unui numeros public, a avut loc un emoționant ceremonial militar, executat de Brigada 81 Mecanizată „General Grigore Bălan”.

Serviciul religios a fost oficiat de Părintele Arhiman-drit Benedict Vesa, secretarul Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, secondat de Protopopul Alexandru Vidican, Preotul Militar Cristian Marțian, Preot Prof. Alexandru Moraru, Preot Ioan Pinte, Preot Ioan Feier, Preot Sorinel Moldovan. Iată cuvântul de învățătură al Părintelui Arh. Benedict, rostit în fața celor prezenți:

„Preacucernice Părinte Protopop, Preacucernici Părinți, domnule Prefect, domnule Președinte al Consiliului Județean, domnule Primar, onorate oficialități civile și militare, domnule Profesor Mircea Gelu Buta, gazda noastră, cinstit auditoriu. Ne aflăm într-un an special și din această pricină evenimentele care se succed ne onorează în primul rând istoria pe care noi o prăznuim de fiecare dată când participăm la un moment festiv ca acesta. Cuvântul cheie care răsună de pe buzele noastre și ne-am dori chiar și mai mult este cel de unitate, la Centenarul de 100 de ani de existență a României Mari. Acești 100 de ani de la consfințirea României Mari, ne amintește de aceea zi, cea răscruce a istoriei sau cum ar spune unul dintre contemporanii noștri, cea schimbare de macaz excepțională pe care a îngăduit-o Dumnezeu și cu care l-a binecuvântat Dumnezeu pe poporul român atunci când puțini se așteptau. Acest moment este în același timp un eveniment dar mai ales ne dorim să fie un proces, și un proces realizabil cât mai mult.

Un neam este unit, spune Nicolae Iorga prin aceea că stă pe același pământ, vorbește aceeași limbă și când le sunt prielnice împrejurările se umbrește sub mândria aceluiași steag. Aș mai adăuga, și este foarte important să reținem aceasta, că un neam mai este legat și prin amintirea unui trecut care este același pentru toți.

Sunt trei personaje importante pe care aș vrea să le evoc în această scurtă intervenție a mea. Vorbim despre comemorarea Ordinului Cavalerilor Militari Mihai Viteazul. Primul personaj este evident Mihai Viteazul pe care Episcopia noastră l-a prăznuit în mod excepțional duminică, 19 august 2018, prin sfințirea monumentalei Mănăstiri Mihai Vodă de la Turda acolo unde Mihai Voievod Viteazul ucis mișelește, și-a dat viața, de dragul neamului său. El este primul personaj important al acestei manifestări, mai ales pentru că el este primul care a realizat, deși pentru scurtă perioadă, unirea Țărilor Române, atunci când a intrat biruitor în Transilvania. El era în același timp un om european ceea ce ne dorim și noi, un om care ținea la neamul său dar un om european și doar o scurtă frază vreau să vă citez din memoriul pe care îl face către conducătorul Poloniei din acele vremuri: „M-am apucat să ridic această mare greutate cu această țară săracă a noastră ca să fac un scut al întregii lumi creștine”. Conștiința europeană, conștiința că Țările Române sunt o poartă pentru Europa, în același timp un pilon important pentru ceea ce înseamnă viața europeană avea și el atunci, era conștient de acest rol providențial.

Al doilea personaj foarte important este regele Ferdinand I, cel care însoțește marele eveniment al Unirii din 1 Decembrie 1918 și în timpul căruia ia ființă acest ordin militar numit „Mihai Viteazul”. Sunt oamenii unirii doi lideri foarte importanți pe care țara noastră i-a avut. Acum trebuie să mai știm un lucru și să-l conștientizăm că dincolo de acest aspect politico-social al unității, dimensiunea religioasă care face ca această unitate să reziste este esențială. Noi știm că Domnul Hristos încă fiind pe pământ, s-a rugat ca toți să fie una, iar modelul acestei unități a fost însăși existența Sfintei Treimi și nu întâmplător Catedrala lui Mihai Viteazul din Alba Iulia la fel ca și Catedrala În-coronării de mai târziu vor purta hramul Sfintei Treimi, ca aducere aminte dar mai mult decât atât ca și semn al acestei unități prezente pe care ne-o dorim și noi.

Al treilea element, de asemeni foarte important, sunt cavalerii Ordinului Militar Mihai Viteazul de aici din zonă care au fost cinstiți la vremea lor de către oficiali și iată în mod special sunt cinstiți și astăzi de cei care s-au implicat și le poartă recunoștință. Iată de ce consider că acest eveniment este o restituire istorică dar și o reparație de natură ascetică, în sensul în care asceza vorbește despre trei păcate capitale, trei uriași care stau la baza tuturor celorlalte răutăți și doi dintre acești uriași sunt neștiința și uitarea. Acest eveniment vine împotriva celor două sau să rezolve cele două păcate capitale. Împotriva neștiinței, împotriva ignoranței, aducându-ne aminte de niște oameni care au luptat și trebuie să fie nume de referință pentru întreaga noastră țară și poate în mod special pentru municipiul Bistrița, dar în același timp este și un semn spre neuitare din această pricină îi felicităm din toată inima pe amfitrionii acestui eveniment care ne-au invitat la acest exercitiu de aducere aminte și de a fi contemporani cu rezultatele cu reușitele pe care ei le-au avut. În acest sens îi felicităm pe domnul Gheorghe Șanta, pe colonelul Vasile Măgherușan și pe domnul profesor Micea Gelu Buta

pe care așa cum îl știm este un om implicat în multe activități ale urbei dumneavoastră. Ne bucurăm să fim aici împreună și transmitem și mesajul de binecuvântare al Înaltpreasfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Andrei. Amin.”

În continuare, a luat cuvântul Prof. Univ. Dr. Mircea Gelu Buta:

„Pe 26 septembrie 1916, la 40 de zile după intrarea noastră, alături de Antantă, în Primul Război Mondial, prin Decretul Regal numărul 2968, Regele Ferdinand I institua însemnul militar, Ordinul «Mihai Viteazul», menit să ridice moralul ofițerilor și al trupeii. Întrucât scopul României, prin participarea oștirii sale pe câmpul de luptă, era întregirea națională, denumirea noii distincții era cât se poate de potrivită, Mihai Viteazul fiind autorul primei uniri a celor trei principate române sub un singur sceptru.

Istoricii spun că reprezentarea noului ordin a fost desenată chiar de rege, care a formulat personal și textul decretului. Ordinul «Mihai Viteazul» avea trei clase și a fost acordat exclusiv ofițerilor, pe timp de război, pentru fapte de arme excepționale. De asemenea, drapelele unor unități militare care s-au distins pe front puteau fi decorate cu Ordinul «Mihai Viteazul». Forma însemnului era crucea treflată din metal auriu emailată în albastru, având desenat pe avers cifra regală și pe revers anul instituirii ordinului.

Era firesc să fie aleasă crucea ca simbol pentru răsplata faptelor de vitejie la un popor profund creștin, ale cărui principale instituții, în decursul istoriei sale, fuseseră Biserica și Domnia, în cea mai vie descendență bizantină. Crucea, ca realitate și simbol, evocă, totodată, semnul ce i se arăta pe cer împăratului Constantin cel Mare, însoțită de cuvintele *In hoc signo vinces* („Sub acest semn vei învinge”), înaintea bătăliei de la Ponte Milvio din anul 313.

Ordinul Militar „Mihai Viteazul” a fost decernat unui număr de 314 ofițeri participanți la Primul Război Mondial, cu începere din anul 1920, când Războiul de reîn-tregire se încheiase, iar România își putea cinsti eroii. Sediul ordinului a fost la Mănăstirea «Mihai Vodă» din București, aflată pe strada Uranus, pe o colină înconjurată de clădirile Arhivelor Statului. Era un loc care îl evoca pe ctitorul unificator. Între anii 1928 și 1935, biserică a fost restaurată, noua pictură evocând faptele de vitejie ale marelui voievod. Există și un Anuar al Ordinului «Mihai Viteazul» 1916-1920, editat în anul 1931.

Ordinul Militar «Mihai Viteazul» a fost și a rămas cea mai prestigioasă distincție militară română, chiar dacă a încetat să existe după abdicarea forțată a Regelui Mihai I, mai precis din anul 1947 până în anul 2000.

Cu Ordinul Militar «Mihai Viteazul» au fost distinși atât ultimii trei monarhi ai României – Ferdinand I, Carol II, Mihai I – cât și cei trei mareșali ai țării noastre: Alexandru Averescu, Constantin Prezan, Ion Antonescu (desigur, Regele Mihai I avea și el rangul de mareșal). Între deținătorii Ordinului «Mihai Viteazul» pentru fapte de vitejie în Primul Război Mondial se numără și trei ofițeri de rezervă purtând nume de mare notorietate: pictorul Nicolae Tonitza, diplomatul și ziaristul Grigore Gafencu, fost ministru al Afacerilor Străine, și Pamfil Șeicaru, considerat cel mai mare ziarist interbelic și singurul gazetar român condamnat la moarte în contumacie.

Dintre oamenii politici ai României de altădată a primit acest ordin Ion Mihalache, mort în închisoarea de la Râmnicu Sărat, iar printre cetățenii străini decorați se numără generalul Henri Mathias Berthelot, șeful Misiunii Militare Franceze, care a reorganizat armata țării noastre în timpul Primului Război Mondial.

Există trei sau chiar patru modele ale Ordinului, corespunzând ultimilor noștri trei regi. Primul este cel instituit în anul 1916 de către Regele Ferdinand I. Al doilea ar fi Modelul din anul 1938, legiferat de Carol al II-lea, care cu doi ani înainte introdusese pelerina și cușma în portul de paradă al celor decorați. Cu această ocazie au fost introduse și unele avantaje materiale, precum împroprietărea cu pământ, ca în cazul celor cinci ofițeri, pe care îi evocăm astăzi.

Al treilea este Modelul legiferat prin Decretul Regal din 8 octombrie 1941, care a fost acordat până în 18 octombrie 1944. După ruperea alianței militare cu Germania, apare un nou model, instituit prin Decret Regal, acordat ofițerilor participanți la campania de pe Frontul de Vest. Acest model, zis și *cu spade*, menținut până în anul 1947, era confecționat din aur galben de 18 carate, aurul cântărind 52,57 de grame.

În anul 2000, Parlamentul României a adoptat Legea 29, în al cărui text în articolul 1, alineatul 2, se spune: «Ordinul ‘Mihai Viteazul’ este cea mai înaltă decorație militară de război ce se acordă ofițerilor și unităților militare, pe timp de război

sau în misiuni sub jurisdicția unor organisme internaționale, la care statul român este parte, pentru fapte de arme sau acțiuni de luptă cu totul excepționale». În articolul următor al aceleiași legi se menționează că: «Ordinul ‘Mihai Viteazul’ cuprinde trei clase». Așa încât legătura de continuitate cu specificul și tradiția acestui însemn militar românesc suprem este evidentă.

Închei prin a-i mulțumi domnului Gheorghe Șanta, vrednic viceprimar al Municipiului Bistrița, care a reușit să conserve acest domeniu aparținând ofițerilor bistrițeni, distins cu Ordinul «Mihai Viteazul» și a-l felicita atât pe dânsul cât și Asociația Cultul Eroilor Bistrița «Col. Liviu Rusu», pentru inițiativa și efortul pe care l-au făcut în ridicarea acestui frumos și semnificativ monument dedicat eroilor neamului. Mulțumim Părintelui Arh. Benedict Vesa pentru frumosul cuvânt de învățătură, pe care ș-a rostit. La mulți ani!”

În continuare, Părintele Director Ioan Pinte, a lansat volumul *Domnitorul Mihai Viteazul (1593-1601), Erou al Națiunii Române și Martir al Bisericii Străbune*. Autor Prof. Univ. Alexandru Moraru. O lucrare pe care dacă o parcurgi, poți să-ți dai seama cât de multe lucruri convingătoare ne pot spune istoricii, pentru a înțelege cum lucrează Dumnezeu printr-un Voievod, pe care evlavia populară încearcă să-l așeze în rândul sfinților.

* Prof. Dr., Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, e-mail: butamircea@yahoo.com

Amintiri cu și despre Dumitru Fărcaș

Pr. Gheorghe-Dragoș Braica

Mestele plecării dintre noi a fostului virtuos al taragotului ne-a întristat.

A mișcat țara, și nu numai, ci și pe cei din afară, pe cei cărora, de multe ori, le-a stâmpărat dorul de casă, de sat, de părinți, de prieteni ș.a.m.d.

Rămas orfan de tată la nici opt ani, grija bunei sale creșteri a rămas în seama mamei sale. „Ea a fost prima care l-a învățat pe Mitru rugăciunea și dragostea de țară. Iar eu, fiind cel mai mic, nerezistând efortului de a cânta la taragot..., mi-a cumpărat (mama) un fluier”, mărturisea fratele domniei sale. Învățătorul satului, Gheorghe Lupan, „...credea în mâna pe care o așeza pe creștetul cuiva. Acela trebuie să reușească în viață! Așa s-a întâmplat și cu mine”, mărturisea maestrul. La sfatul mamei, l-a dat la școala de muzică la Cluj. Și la Cluj a rămas, cu excepția turneelor făcute în lume, fără să uite însă de satul său natal, Groșii Băii Mari. Clujul l-a înfiat, l-a făcut cetățean de onoare, iar el l-a onorat.

De la fluier, a trecut pe la oboi, și apoi a rămas la taragot, pentru că, după cum mărturisea, „noi suntem singura țară din lume unde în muzica populară se cântă cu taragotul. Este un instrument pastoral cu timbru adânc, apropiat de vocea umană, ce slujește bine repertoriului Maramureșului și al Țării Moților, cântat de mine”.

Om deschis, apropiat de semenii săi, prietenos, de caracter, fără invidie sau ranchiună, povestitor ca un bătrân sfânt și înțelept, nu l-a amețit Himalaia cântecului la care a ajuns și pe care l-a slujit cu întreaga sa ființă. Nu a lăsat să treacă zi fără să se întâlnească cu acest instrument fermecător – taragotul - și să-și povestească cu unel celuilalt din tainele cântatului.

Câți dintre cei ce l-au ascultat la televizor sau pe disc

nu și-au stâmpărat sufletul sau durerea cu doinele sau cu scaturatele interpretate cu atâta măiestrie!

Modul de interpretare al lui Dumitru Fărcaș a influențat într-un mod vizibil și benefic pe unii din mai tinerii ortaci în ale taragotului. Fiecare melodie interpretată de el era trecută prin filtrul sufletului său, trăită și exprimată prin mimica feței sale și prin ridicarea coatelor în mod egal, potrivit formelor melodice exprimate. A fost un alinător și fermeca pe cei care-l ascultau!

Într-o împrejurare îmi povestea, că înainte de anul 1989, fiind plecat într-un turneu, a fost căutat de fratele unui ziarist din Elveția care era bolnav și dorea să vină Fărcaș să-i cânte pentru alinarea suferințelor.

Pe lângă faptul că a fost un mare talent, a fost și un om de caracter, care și-a iubit țara și prietenii.

Chemat de șeful Securității, căruia îi parveniseră informații că intenționează să rămână în străinătate, Dumitru Fărcaș i-a spus: „Tovarășe comandant, nu știu cum sunt alții, dar eu numai aici pot trăi”.

A și dovedit acest lucru. Prin atitudine, prin modul cum recita din poeziile lui Ioan Alexandru, a dovedit că și-a iubit țara. Poezia nu o recita, ci o trăia cu toată ființa lui, ca și muzica de altfel.

O altă împrejurare ne descoperă caracterul său. Fiind împreună cu el și cu un prieten comun, înainte de 1989, la un anumit moment dat Dumitru Fărcaș îi spune: „Îți amintești, când ai împlinit 50 de ani, și eu eram în America - și îți promisesem că voi veni la ziua ta, pe care ai sărbătorit-o la Făget (Cluj). Le-am spus românașilor că eu am un prieten în România, la Cluj, și i-am promis că voi fi prezent la ziua lui și nu pot să nu-mi țin promisiunea”. I-au cumpărat bilet de avion, dar dus-întors, și să le aducă o pungă de pământ din țară.

Mama sa, primul dascăl, l-a învățat să prețuiască cu sfințenie tradițiile și obiceiurile românești și creștinești, lucru pe care l-a respectat toată viața: „Eu, care am trăit într-o zonă cu tradiții naționale și religioase adânci, am cântat colinde și-n perioada interzisă, la spectacolele din preajma Crăciunului, și am amintit din înaltul scenei toate sărbătorile scumpe românilor... Am văzut și văd cum, prin cântece, omul își amintește copilăria și re trăiește sărbătoarea la modul tradițional. Cred că a nu păstra tradițiile folclorice și istoria înseamnă a nu-ți iubi țara”.

Cea mai mare parte din viața sa de artist și-a desfășurat-o în cadrul Ansamblului Mărțișorul a Casei de Cultură a Studenților din Cluj-Napoca. Aici se obișnuia, în postul Crăciunului, ca studenții din ansamblu să ofere un spectacol folcloric, la care sala Casei de Cultură era arhiplină. De fiecare dată, spectacolul era încheiat de Dumitru Fărcaș cu „O, ce veste minunată...” la taragot. Cei prezenți însoțeau melodia colindei și cu textul. El se retrăgea apoi după cortină, iar cei din sală continuau. De reținut că acest fapt se întâmpla înainte de anul 1989, fapt ce contravenea propagandei ateiste.

Dumitru Fărcaș a dat noi dimensiuni cântecului popular autentic prin instrumentul pe care l-a slujit cu atâta dăruire. Premiile pe care le-a acumulat în cariera sa de artist, culminând cu discul de aur de la Dijon (1972), confirmă faptul că geniul este rezultatul talentului și al muncii, care îl așază pe Dumitru Fărcaș în galeria marilor ambasadori ai României.

Cunoscându-i meritele realizate pe plan cultural, Înaltul Preasfințit Mitropolit Andrei i-a conferit cea mai înaltă distincție acordată unui mirean, „Crucea Transilvană”. A primit-o cu emoție și a purtat-o apoi mereu cu mare respect. Nu a fost spectacol sau emisiune la TV în care să nu apară cu ea la piept.

Acum, el a plecat să cânte în corul îngerilor, să cânte cu ei o compoziție din muzica universală, din care să nu lipsească „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu” și să strecoare un fragment de cântec din zonele Chioarului, al Codrului și al Țării Moților pe care le-a iubit în mod special.

Dumnezeu să-l odihnească!

Prinos de cinstire maestrului Dumitru Fărcaș (1938-2018)

Pr. Gavril Vârva

Este greu să vorbești despre maestrul Dumitru Fărcaș la trecut, pentru că, așa după cum ne-am obișnuit, taragotul, scena, cântecele sale, dar mai ales zâmbetul său, l-au păstrat mereu tânăr și nobil. Deținător al unui fabulos repertoriu muzical, alcătuit din sfâșietoare doine, balade, cântece de dor și jale, culese din Maramureșul natal, dar și din alte zone ale Transilvaniei și Banatului, poate fi considerat pentru țară, un simbol pentru ceea ce înseamnă Transilvania în geografia spirituală a României, rămânând astfel în conștiința oamenilor ca un geniu al taragotului și ambasador al sufletului românesc în orizontul larg al lumii contemporane.

L-am cunoscut mai bine în urmă cu 20 de ani și deși părea un titan al cântecului popular, în realitate era un om modest, de mare omenie, lipsit de vanitate, generos, care a știut să se apropie de oameni atât cu cântecul, cât și cu sufletul. Pentru faptul că, de mai multe ori, am avut prilejul să particip împreună cu fiul Mihai, alături de maestrul Dumitru Fărcaș, la anumite manifestări religioase sau culturale realizate de comunități parohiale din țară și străinătate, s-a atașat de biserica noastră parohială din cartierul Plopilor, ultima dată, de pildă, fiind prezent împreună cu profesorul Ioan Bocșa și domnul Gelu Furdui la hramul bisericii noastre din luna iunie a.c., când, în fața mulțimii de credincioși, Înaltpreasfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, de care era apropiat, i-a oferit o icoană cu chipul Sfântului Apostol Bartolomeu, patronul spiritual al bisericii noastre, ca un dar al comunității noastre eclesiale pentru venerabila vârstă de 80 de ani împliniți în luna

mai. I-am admirat credințioșia, bunătatea inimii și frumusețea sufletului, mai ales la Sărbătoarea Portului Popular Românesc organizată în ultimii ani la parohia noastră din cartierul Plopilor, unde domnia sa a fost prezent pe scenă în binecunoscuta ținută artistică, iar în față mulțimea credincioșilor îl ovaționa pentru regalul oferit, transmitând parcă prin sunetul taragotului mesajul că, portul vechi și cântecul popular românesc sunt și vor rămâne o emblemă a identității noastre spirituale și reverberație a credinței strămoșești.

Un cuvânt despre artistul Dumitru Fărcaș ar trebui identificat cu un cântec, așa după cum i-a fost întreaga viață.

Domnia sa a trăit în lumea muzicii adevărate și pentru muzică. A dăruit iubitorilor de cântec popular, momente de aleasă frumusețe spirituală, exprimată cu un profesionalism care făcea dovada culturii sale muzicale de mare amplitudine, sobrietății, sensibilității și rigurii, fiind însuflețit mereu de idealul perfecțiunii. Marile săli de spectacole din țară și străinătate mai păstrează încă ecurile taragotului său secular așa cum mai păstrează și ecurile aplauzelor cu care era răsplătit la scena deschisă, după fiecare celebrare în orizontul melosului popular. Prezența sa în spațiul public era pilduitoare, importantă și ziditoare pentru viața și conștiința românilor de pretutindeni.

La plecarea sa în lumea de dincolo de zare, maestrul Dumitru Fărcaș lasă generațiilor viitoare, o zestre prețioasă de cântece și simțire românească, care-i vor păstra vie memoria.

Ajuns la ceasul de apus al vieții sale, sicriul cu trupul neînsuflețit înobilat cu steagul tricolor și vegheat de o gardă de onoare a fost depus încă de miercuri 8 august a.c., după-amiază la Casa de Cultură a Studenților, pe scena marii săli de spectacole care-i poartă numele, unde sute de admiratori au venit să-i aducă o ultimă măturie de prețuire și cinstire, punând o floare, rostind o rugăciune și vărsând o lacrimă de dragoste și iertare întru Hristos Domnul. Joi 9 august a.c., după mai bine de șase decenii petrecuți în glorioasa cetate culturală a Clujului, maestrul Dumitru Fărcaș dimpreună cu prietenul său de o viață, taragotul secular, se reîntoarce în satul copilăriei în Groșii Maramureșului, unde își va petrece somnul de veci în casa de lut a moșilor săi. Cum era și firesc, slujba prohodului l-a avut ca proestos pe Întâistătorul eparhiei noastre, pe Înaltpreasfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, care înconjurat de un sobor preoți și diaconi a imprimat atmosfera de rugăciune și comuniune duhovnicească, înobilând și înfrumusețând prin slujire ceremonialul înmormântării, mângâind și îmbărbătând familia îndurerată și mulțimea credincioșilor. Cântecele, fiindu-i leac sufletesc și toiag de drum, a răsunat în tonalitățile minore specifice slujbei prohodului în interpretarea exemplară a grupului vocal Psalmodia Transilvanica, însoțind tainic sunetul profund al taragotului său. În cuvântul rostit cu acest prilej, părintele nostru Arhiepiscop și Mitropolit Andrei a surprins virtuțile personale ale marelui artist și legătura sa cu poezia românească, recitând din O. Goga și I. Alexandru, așa cum i-a plăcut adormitului o viață întreagă. Cuvântul de rămas bun a fost rostit de către P.C. Alexandru Ciui, protopopul Clujului.

Un moment emoționant și plin de lacrimi s-a petrecut afară, când o gardă militară de onoare a întâmpinat sicriul, iar ucenicii săi, în sunetul taragoturilor și armonia acordeonului, i-au cântat sfâșietoarele doine și cântece de dor și jale, de parcă chipul său zâmbitor, imprimat pe un vâl unduit de boarea amiezii pe fațada

prestigioasei Instituții culturale care l-a consacrat, vărsa lacrima nostalgică a despărțirii.

Așadar, trei zile de jale, trei zile de lacrimi, trei zile de rugăciune pentru cel care a fost maestrul Dumitru Fărcaș, unul dintre cei mai de seamă artiști și iubitori de frumos, cinstitor de țară care a transmis, prin muzicalitatea taragotului său, simțăminte nobile și demnitatea neamului românesc. Înconjurat pentru ultima dată de dragostea și prețuirea tuturor celor care l-au iubit și apreciat, avem credința și nădejdea că Cel Preamilostiv îi va pregăti domniei sale, ca și taragotului său de aur, locul potrivit în corul cosmic al puterilor cerești.

Împreună cu comunitatea parohială pe care o păstoresc, din cartierul Plopilor, îi aducem și pe această cale prinosul nostru de înaltă cinstire și recunoștință, rugându-L pe Hristos, Arhierul cel veșnic, să-i așeze sufletul unde dreptii se odihnesc veșnic.

Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească în pace!

Titlaturi clericale

Ce semnifică denumirile:

*arhidiacon, arhimandrit, protoiereu, mitropolit, arhiepiscop, patriarh, catolicos și exarch?**

Anastasios Kallis

În urma primirii unor sarcini și responsabilități specifice, slujirile de *diacon, prezbiter (preot)* și *episcop*, moștenite din Biserica veche, au fost corelate de-a lungul timpului cu titlaturi asociate anumitor competențe. Acest fapt nu înseamnă, însă, o lărgire a întregii slujiri preoțești, întrucât acestea sunt strict titlaturi tehnic-administrative. Prin dezvoltarea structurii bisericești, titlaturile în cauză au cunoscut o schimbare astfel încât, de-a lungul timpului, au ajuns să nu mai aibă nimic de-a face cu înțelesul lor original și nici să nu mai însemne același lucru peste tot. În timp ce, de exemplu, întâistătătorii Bisericilor Ortodoxe autocefale din Cipru, Grecia, Albania, sau din Ținuturile Cehiei și Slovaciei, ai căror episcopi eparhiali sunt *mitropoliți*, poartă titlul de *arhiepiscop*, în Biserica Ortodoxă din Rusia, titlurile de *arhiepiscop* și *mitropolit* sunt mai degrabă o distincție, fără o competență specială.

În fruntea *diaconilor* unei eparhii stă *arhidiaconul* sau *protodiaconul*, care mai demult era conducătorul diaconilor, un fel de vicar eparhial al celor de rangul său, care, mai mult decât atât, avea și o autoritate eparhială, în timp ce astăzi, arhidiaconul, ca diacon al episcopului, posedă exclusiv un rang liturgic.

* Text preluat și tradus din: Anastasios KALLIS, *Das hätte ich gerne gewusst. 100 Fragen an einen orthodoxen Theologen [Asta aș fi vrut să știu. 100 de întrebări adresate unui teolog ortodox]*, Münster 2003, pp. 62-65 (n. tr.).

Celibatul este singura caracteristică ce unește titlul de *arhimandrit* cu sensul său original. În timp ce în vechime, titlul de arhimandrit era valabil ca titlatură pentru stareții (egumeni) mănăstirilor mai mari și mai importante, astăzi este acordat preoților necăsătoriți cu studii teologice înalte, din a căror breaslă sunt aleși episcopii.

O evoluție asemănătoare a cunoscut și titlul de *protoiereu (protoprezbiter)*, care mai demult era superiorul preoților în administrația eparhială, în timp ce astăzi titlul desemnează o titlatură de onoare.

Aplicarea diferențiată de astăzi a titlului de *mitropolit* în Biserica Ortodoxă (episcop obișnuit, conducător al unei eparhii istorice importante) provine din dezvoltarea structurii bisericești, în decursul căreia *autocefalia* a înlocuit *sistemul mitropolitan*. Episcopul unei metropole, al unei reședințe de provincie, exercita o funcție de conducere: el supraveghea episcopia provinciei sale, prezida sinodul local și se îngrijea de implementarea hotărârilor lui (cf. canonul 4 al Primului Sinod Ecumenic de la Niceea, 325²).

Dimpotrivă, titlul de *arhiepiscop* poartă în unele Biserici Ortodoxe semnificația din Biserica veche, acela de desemnare a conducătorului unei Biserici locale independente, în timp ce la alții – după cum era obiceiul și în secolul V – era întrebuițat ca titlu de onoare a demnității de mitropolit (vezi mai sus).

În Biserica veche, acest titlu era purtat de episcopi ai unor importante centre din provincii bisericești precum Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim, care mai târziu (secolul V) au primit titlul de *patriarh*. Acesta este un titlu ce s-a impus din secolul VIII.

² Canonul 4, Sinodul I Ecumenic: „Se cuvine ca episcopul să fie înstituit, cel mai bine, de către toți cei din eparhie. Dar dacă acest lucru ar fi dificil, fie din cauza unei nevoi constrângătoare, fie din pricina lungimii drumului, adunându-se neapărat în același loc cel puțin trei, după ce și cei absenți au fost coalegători și au consimțit prin scrisori, să fie făcută atunci hirotonia. Iar confirmarea celor petrecute să i se încredințeze în fiecare eparhie mitropolitului”. Traducerea canonului am preluat-o din: Canoanele Bisericii Ortodoxe, studiu introductiv, introduceri, note și traducere de Răzvan PERȘA, vol. I, București 2008, 150 (n. tr.).

Pe lângă vechile patriarhate, în urma constituirii de noi Biserici autocefale, s-au constituit în Biserica Ortodoxă noi patriarhate a căror ordine în rang corespunde momentului înființării lor: Moscova (1589), Serbia (1920), România (1925), Bulgaria (1961) și Georgia (1990).

Patriarhii, precum ceilalți conducători ai Bisericilor Ortodoxe autocefale – arhiepiscopii Ciprului, Greciei, Albaniei, Cehiei și al Slovaciei, precum și mitropolitul Poloniei – stau în fruntea sinoadelor bisericilor lor și păstresc Bisericile lor în calitate de primul egal între episcopi (*primus inter pares*).

Același lucru este valabil și pentru *patriarhul ecumenic* între întâistătătorii Bisericilor Ortodoxe autocefale. Patriarhul ecumenic nu este un patriarh universal, după cum a înțeles în trecut Roma, ci primul în rândul patriarhilor. Ca arhiepiscop al orașului imperial, Constantinopol, acesta poartă titlul de onoare de „patriarh ecumenic” din secolul V. În acest sens, *papa Paul VI*, în scrisoarea sa din 8 februarie 1971, a putut să-l denumească pe fratele său în slujire, *Atenagoras*, ca „patriarh ecumenic”.

Titlatura de *catolicos* corespunde, în general, demnității de patriarh (gr: [episcop] general), care s-a impus pentru întâistătătorii unor provincii bisericești autonome din afara Imperiului bizantin. Pentru a se arăta egalitatea rangului cu patriarhii, s-a dezvoltat titlul de *Patriarh-Catolicos*.

Conceptul de *exarch* provine din antichitatea clasică și a fost preluat de Biserică din terminologia politică a administrației Imperiului bizantin. Aici, exarhul îl desemna pe reprezentatul împăratului, respectiv acesta era guvernatorul unei provincii. A se vedea, de pildă, *exarhatele din Cartagina și Ravenna*. În consecință, exarh era numit primul episcop dintre mitropoliții unei regiuni mari, a unui patriarhat de mai târziu. După aceea, acest titlu a fost purtat de reprezentanți ai patriarhilor într-o regiune sau de trimișii săi împuterniciți cu anumite responsabilități. Astăzi, titlul de exarh este de regulă un titlu onorific.

Traducere din germană și note de Cezar Marksteiner-Ungureanu

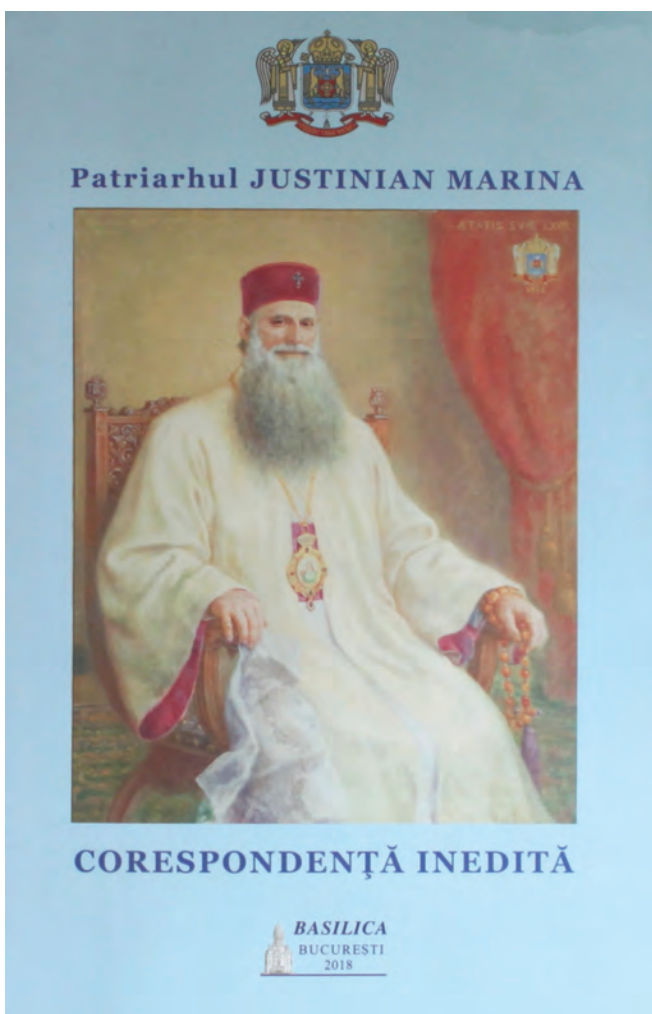
Patriarhul Justinian Marina, *Corespondență inedită*, Ediție, studiu introductiv și note de Pr. Dr. Dorin-Demostene Iancu. București: Editura Basilica, 2018, 301 p.

Cea mai nouă carte despre Patriarhul Justinian Marina (1948-1977), cel de-al treilea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, a apărut în luna iunie a. c. la Editura Basilica a Patriarhiei Române.

Lucrarea reprezintă o culegere de scrisori, 189 la număr, din perioada anilor 1941-1977 ce sunt în mare parte adresate Patriarhului Justinian, și care au fost adunate cu grijă de Părintele dr. Dorin-Demostene Iancu, responsabil în prezent de Arhiva Sfântului Sinod.

Cartea este structurată astfel: 1) o *Preacuvântare* semnată de Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan Moldoveanu de la facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul” a Universității din București (pp. 5-10); 2) Un *Studiu introductiv* intitulat *Patriarhul Justinian în lumina noilor documente* (pp. 11-22) scris de Părintele dr. Dorin-Demostene Iancu; 3) O *Notă asupra ediției* (pp. 23-24), scrisă tot de îngrijitorul ediției; 4) corpusul de scrisori care încep cu anul 1941, 1948-1977 (25-290) și câteva scrisori nedatate și nesemnate (pp. 291-300).

În *Preacuvântarea* Părintelui Profesor Ioan Moldoveanu se precizează faptul că această corespondență inedită, care vede pentru prima dată lumina tiparului, „ne arată un Patriarh care, în pofida nedisimulatei represiuni împotriva Bisericii și a oamenilor săi, găsește curajul să solicite, în modul cel mai oficial cu putință, adresându-se direct prim-ministrului sau miniștrilor de resort, după caz, restituirea obiectelor religioase confiscate după scoaterea orei de religie din Școală, difuzarea Sfintei Liturghii din duminici la radio (!), suspendarea spectacolelor în Vinerea Mare și în zilele Paștilor, cere ca elevilor, studenților, militarilor și celor din penitenciare să li se dea posibilitatea să frecventeze Sfânta Liturghie în duminici și sărbători” (p. 7). Prefața acestuia se încheie cu întrebarea, firească am putea spune noi, „e nevoie de vreo altă dovadă că Patriarhul nostru ridicase prestigiul Bisericii sale într-atâta” (p. 10), întrebare ce o completează pe una anterioară unde spune „mai poate cutiza cineva, citind acum aceste adrese, să spună că avem de a face cu un *Patriarh roșu?*” (p. 8).

Editorul acestui volum semnează, în continuarea prefeței, un *Studiu introductiv*, unde prezintă pe scurt situația Bisericii Ortodoxe Române în vremea instaurării regimului comunist, respectiv atitudinea Patriarhului Justinian față de noile schimbări politice. În final este dată o listă de personalități cărora le fuseseră adrese scrisorile, cât și cei care i-au adresat Patriarhului Justinian cererile sau mulțumirile lor, utilizând acest mijloc de comunicare.

În *Notă asupra ediției*, editorul ne informează asupra faptului că „scrisorile publicate în prezentul volum provin din mapele care cuprind corespondența personală a Patriarhului Jus-

tinian și au fost ordonate cronologic, pentru o mai bună integrare în contextul epocii respective” (p. 23). Acesta nu uită să-i aducă mulțumiri celui care s-a ocupat de selectarea și transcrierea scrisorilor, „colegului Dr. Theodor Smeu” (p. 24).

În ceea ce privește cele 182 de scrisori date între anii 1941-1977, și cele 7 scrisori fără dată și/sau semnătură, ne-au atras atenția în mod deosebit câteva, și anume: 1) nr. 4 (pp. 31-32) – Scrisoarea Patriarhului Justinian către Teohari Georgescu, Ministrul Afacerilor Interne, cu privire la arestarea preotului Ioan Lungeanu din Comuna Pietrele, județul Vlașca; 2) nr. 5 (pp. 32-34) – Scrisoarea Patriarhului Justinian către Gheorghe Vasilișchi, Ministrul Învățământului Public, cu privire la înființarea unor școli teologice printre care un Institut teologic de grad universitar la Iași și la Arad; 3) nr. 8 (pp. 36-37) – Scrisoarea Episcopului Grigorie Leu al Hușilor adresată Patriarhului Justinian pentru intervenția acestuia pe lângă Guvern în privința sesiilor eparhiale și parohiale și pe lângă Direcția Presei, din cadrul Ministerului informațiilor, cu privire la cenzura calendarelor de perete; 4) nr. 26 (pp. 58-59) – Scrisoarea Patriarhului Justinian adresată lui Marin Jianu, Ministrul adjunct al Ministerului Afacerilor Interne, cu privire la desființarea posturilor de pază ale Miliției din Palatul Patriarhal în urma arestării lui Bartolomeu Anania și Gherasim Bica, pe baza falselor declarații ale agenților respectivi; 5) nr. 42 (pp. 71-72) – Scrisoarea lui Elena Iliescu adresată Patriarhului Justinian cu privire la eliberarea soțului ei, diaconul Ioan Iliescu de la Biserica Sf. Spiridon din Iași; 6) nr. 70 (pp. 116-117) – Scrisoarea Patriarhului Justinian către Ministrul Cultelor, Profesorul Petre Constantinescu-Iași, pentru eliberarea unui număr de nouă preoți.

Lista de scrisori continuă însă deliciul lecturii ne îndeamnă să ne oprim aici întrucât toată corespondența ar putea fi prezentată în continuare cu același interes. Venim în schimb cu mențiunea că această lucrare „inedită”, de care îngrijitorul ediției ne-a făcut o așa de mare bucurie să o scoată la iveală dintre prăfuitele și învechitele dosare ale arhivei Sfântului Sinod, își merită pe deplin numele și apariția. În așteptarea celei de-a doua ediții, completată și cu alte scrisori inedite și, poate, cu imagini ale scrisorilor respective, recomandăm toată căldura volumul acesta.

Drd. Silviu-Constantin Nedelcu

Păstrarea și promovarea identității românești în diasporă (II)

Prof. dr. Ionița Timiș

(continuare din numărul anterior)

Bătătorind diaspora română din Italia de mai mulți ani, am sesizat nevoia prezentei noastre în mijlocul lor. De aceea, Colegiul Național Pedagogic „Gh. Lazăr” cu acordul Episcopiei Ortodoxe Române de la Roma, a încheiat parteneriate cu două Protopopiate din Nordul Italiei, Verona și Veneția, pe baza cărora s-a stabilit un proiect de promovare a identității românești în rândul copiilor din această parte a Italiei. Anul acesta, subsemnata am coordonat cinci serii de școli de vară și tabere în aceste protopopiate: la Basano del Grappa, tabără desfășurată în Munți, la Asiago, la Vicenza, tabără la Ghertele, Aziago, la Veneția Mestre (trei serii de școli de vară). Scopul desfășurării acestor școli de vară a fost de a provoca copiii născuți în Italia, din familii române și mixte, să conștientizeze rădăcinile identității românești pe care le au și să le cultive prin limbă, în primul rând, prin spiritualitate, prin tradiții și prin obiceiuri.

Proiectul a fost conceput în felul următor: au fost formate 20 de eleve voluntare prin activități didactice de limba română, de istorie, de geografie, prin activități de promovarea a meșteșugurilor artistice tradiționale, prin activități artistice muzicale și dansuri populare. De asemenea, elevele au participat la voluntariatele din cadrul Asociației Elevilor Clujeni, coordonată de domnul inspector pentru tineret, Radu Copil, unde și-au însușit abilitățile ludice specifice unor activități non-formale. Elevele au fost distribuite pentru cele cinci serii de școli de vară, sub coordonarea unei învățătoare. Proiectul a fost conceput ca o practică pedagogică pentru elevele noastre, viitoare dascălițe, într-un mediu mult mai auster decât la noi în țară, câtă vreme, unii copii născuți în Italia, nu cunosc limba română, sau vorbesc o limbă stâlcită.

Proiectul s-a derulat în perioada 09.06- 07.07.2018. Voluntarii din prima serie au realizat școala de vară de la Veneția în perioada 09.06-19.06.2018 sub coordonarea Oanei Băila, colaboratoare din partea ASCOR-ului. A doua serie de la Veneția s-a desfășurat în perioada 19.06-30.06.2018, sub coordonarea învățătoarei Macarie Antonela, iar a treia serie de la Veneția, în perioada 30.06-07.07.2018, sub coordonarea învățătoarei Căuăcean Susana. Tabăra de la Basano del Grappa, desfășurată în Munți la Asiago, s-a desfășurat în perioada 12.06-23.06.2018, sub coordonarea subsemnatei în colaborare cu d-na profesoară de limba română, Ioana Sâncrăianu. Colaborator l-am avut și pe dl prof. de chitară, Lucian Borcea de la Liceul de Muzică de la Alba Iulia. Fiecare serie a avut un efectiv de 4-5 eleve voluntare, bine instruite. Efectivul de copii a fost între 87 la Veneția până la 30-40 în regimul tabere.

A fost o muncă susținută, realizată în echipe de eleve practice și profesori / învățători. În urma trudei, numai de Dumnezeu știute, am cules roade vrednice de laudă. Copiii, care la început păreau a fi între două lumi și două țări, neștiind să spună de unde sunt din România, au ajuns să citească coerent în limba română, să vorbească mai bine în limba părinților lor, să-și însușească un repertoriu de aproximativ 25 de cântece în limba națională. Părinții copiilor ne-au mărturisit că nu i-au pus niciodată să citească sau să scrie în limba română. Erau foarte încântați de performanțele obținute de copii. Aveam impresia că acești copii sunt născuți, cu adevărat în România. Mare satisfacție am avut la finalul acestor tabere și școli de vară intitulate „Cultură și spiritualitate românească”, când am observat că acești copii se lasă frământați în aluatul națiunii. Programul unei zile de tabără a avut următoarea grilă: deșteptarea

copiilor în sunete de chitară și cântece, înviorarea de dimineață, rugăciunea de dimineață (am dus cărți de rugăciuni pentru fiecare copil, din care citeau mai apoi, cu voce tare, pe rând), activități didactice de limba română, istorie, geografie, religie, dansuri și cântece populare, drumeții, ateliere (culinar, confecționat mărgelile pe ac și pe gherghel, pirogravură cu domnitorii români, litografie, icoane pe sticlă, icoane pe lemn, pictură naivă pe iută, brățări și cruciulițe, olărit, încondeiat ouă, cusături cu motive românești, confecționat insigne cu tricolorul, confecționat păpuși tradiționale chitară, împletituri din cânepă etc.), rugăciunea de seară, cântece religioase, patriotice, folk, povestea de seară la culcare. Activitățile s-au desfășurat într-un mod similar și la școlile de vară de la Veneția, dar cu un program mai scurt, de la ora 8.00 până la ora 17 și cu săvârșirea Sfintei Liturghii, miercurea și vinerea. De mare ajutor ne-au fost preoții care ne-au fost alături. Este vorba de părintele protopop Matei Avram de la Veneția, care cu timp și fără timp, a fost alături de copii, timp de mai bine de o lună de zile, de părintele Roman Ioanașcu de la Vicenza și de părintele Cristian Mănașturean de la Bassano del Grappa.

Având în vedere feedback-ul primit și ecoul în rândul părinților și al comunității, prin care își exprimau dorința de a se continua și la anul viitor această activitate, proiectul „Cultură și Spiritualitate Românească” în diaspora română va fi diseminat în rândul tuturor Liceelor Pedagogice din țară, cu scopul implicării acestora și în alte comunități eclesiale din Italia și nu numai, aceste școli fiind cele mai potrivite în susținerea unor activități didactice, ludice și practice în rândul copiilor care sunt în pragul pierderii identității românești. Dacă se va interveni în viața și conștiința acestor copii dezrădăcinați, după cum spunea o domnișoară de 17 ani din Italia „Simt că mi se usucă rădăcinile. Nu am țară. Sunt de nicăieri. Nu sunt nici de aici și nici din România” (vorbe spuse printre șiroaie de lacrimi), sunt convinsă că acești copii se vor numi „români” nu din vorbele altora, ci din trăirea lor. Să-i ajutăm, nu neapărat să se întoarcă acasă, iar dacă o vor face, poate vor trăi cu „bogația identității” și cu „sărăcia pe masă”, păstrându-și cele trei dimensiuni ale existenței

românești, acolo unde Dumnezeu a rânduit să trăiască aceștia: credința, pământul și limba. Sunt multe forme prin care putem să-i ajutăm: trimiterea unor cărți de literatură în limba română, a unor manuale de limba română și istorie, care să ajungă în fiecare parohie cu care să se constituie mici biblioteci, sprijinirea copiilor care se întorc în țară prin ore suplimentare de limba română, până la adaptarea acestora la cerințele curriculei din țară. Sprijinirea profesorilor care predau, în câteva comunități din diasporă, Limbă, Cultură și Civilizație Românească, cu materiale didactice. Numai implicându-ne în această „Mică Românie mutată în exilul ireversibil al diasporei” putem să ne numim și noi eroi ai neamului, continuând lupta pe care au dus-o martirii de a ne păstra identitatea. Vremea vorbelor a trecut, vremea faptelor a sosit.

Mici ecouri ale Marii Uniri, într-un triptic de suflet (I)

Pr. Ioan Morar

Lare surprinzătoare și neavenită ideea broderii unui mic eseu cu referire la un eveniment atât de mare. Și poate nici n-ar fi justificată osteneala, dacă fire tainice, fie ele cât de subțiri, nu s-ar lega întreolaltă, constituindu-se în părți componente ale unui întreg. Pentru că evenimentele, fie ele mari sau mici, care marchează destinul unui neam, presupun neapărat o serie de determinări din partea complexului existențial al neamului respectiv; după cum acesta resimte apoi consecințele, bune sau rele, care decurg din evenimentele produse.

Centenarul Marii Uniri angajează din plin suflete, minți și condeie care scot în evidență tot ce se poate din lada de zestre a istoriei și prin toate mijloacele posibile oferă poporului șansa de a cunoaște și a reînșufleți fiorul sacru pe care l-au trăit odinioară părinții și străbunii noștri. Sau pe care mulți dintre ei l-au trăit doar în vis. „Aveam un vis nemişcat, / Copil al suferinții, / De jalea lui ne-au răposat / Și moșii, și părinții...” (Octavian Goga).

Modesta mea încercare nu vizează momente senzaționale ori de răsunet referitoare la Marea Unire. Nu sunt scor-monitor de arhive și nici nu am o ascendență biografică care să mă poarte pe urmele unor personalități cu oarecare rol în marele eveniment. Sunt doar o rudenie – sau un frate bun să fiu?! – cu miile de români care au strigat atunci la Alba Iulia: *vrem să ne unim cu Țara!* Și nici măcar nu am strigat, pentru că atunci când am apărut eu în lume strigătul Marii Uniri avea în urmă mai bine de 30 de ani, iar acum nici măcar nu se mai putea striga. Ba mai mult, Unirea era deja stricată. Și atunci ce vrea să spună tripticul meu? Tocmai aceasta vrea să spună, anume că Marea Unire, despre care acum la Centenar cercetătorii ne spun cu deamănuntul cum a fost, eu doresc, în trei trepte, să arăt cum am trăit personal acest moment, hotărâtor în destinul neamului.

Treapta întâi

Spuneam că atunci când Dumnezeu mi-a dat graiul, nu-l puteam folosi. Era cumplitul deceniu cincizeci al veacului trecut. Abia începuse școala. De citit am deprins dinainte de a merge la școală. Câteva cărți le aveam prin casă deoarece erau înaintea mea încă patru frați, școlari deja. Părinții încă iubeau cartea și ne știau stimula. Printre lucrurile ținute cu sfințenie prin casă, după Sfânta Scriptură, am descoperit că era și o hartă de prin 1930 la care îmi plăcea foarte mult să mă uit, dar ea era ținută împăturită într-o ladă, iar tata ne zicea să nu spunem nimănui că o avem. Nu am înțeles mare lucru atunci, dar am simțit că se lăsase o teamă peste casa noastră, peste sat. Abia când a murit Stalin, eram deja prin clasa a IV-a, am început să înțeleg de unde venea teama, care sporea odată cu instaurarea noului regim ateu-comunist, și am început să pricep povestea cu harta ascunsă.

Și totuși, prin niște canale tainice, inefabile, circula ceva sevă din rânduiala de veacuri, din esența neamului nostru pe care noi copiii o simțeam în subconștient și care încet, încet prindea contur. Din suavele cântece ale mamei aacompaniate la o mașină de cusut Singer, al cărei mers nu știu când se întrerupea, pe versuri de Goga sau Coșbuc, din cântecele patriotice învățate de la frații mei mai mari într-o scurtă perioadă prielnică, mi s-au întipărit și mie undeva în străfunduri. Așa încât prin clasele V-VII, în drum spre școala din satul vecin, pe distanță de 2-3 km, aveam tot timpul să mormăi și eu, împreună cu un verișor, asemenea cântece. Dar, cu toate că le știam de acasă conținutul, noi mormăiam doar, ostentativ, melodia. Era vorba de: *Pe-al nostru steag e scris Unire, Deșteaptă-te române, Când frumoasa Românie visul ea și-a împlinit, Zece Mai*, și altele de acest fel. Erau, cred, primele ecouri care ajungeau spre sufletul meu și-l făceau ușor conștient de marele eveniment din 1918. După primele ore de geografie am observat că harta școlii nu potrivește cu cea pe care o aveam noi în ladă. Nu mai era atât de *dodoloață*. Când părinții mi-au explicat că lipsește o parte care se numește Basarabia, m-a învăluit un sentiment misterios, iar termenul acesta mi s-a lipit de inimă încât toată viața l-am purtat ca pe o floare dintre cele mai dragi. Mi s-a mai spus apoi că până mai ieri a mai fost mușcată o bucată din partea de nord-vest a țării, înțelegând atunci de ce pe carnetele școlare ale fraților mei scria Laslo și Șandor în loc de Vasile și Alexandru, cum știam eu că îi cheamă. Și tot atunci am început să am resentimente față de limba rusă care de altfel mi-ar fi plăcut, obținând note de cinci, maximă pe vremea aceea, în timp ce la limba română aveam doar patru, spre mirarea mamei: *păi, dragu' mamii, tu știi mai bine rusește decât românește?* Regret că în acele momente nu știam că limba rusă este a lui Dostoievski și Tolstoi, nicidecum a lui Stalin.

(continuare în numărul următor)

Agenda P.S. Vasile

August 2018

5 august:

În timpul vizitei pastorale de la Mănăstirea Piatra Fântânele, participă la Sfânta Liturghie, oficiată de părintele duhovnic al mănăstirii, ieromonahul Gavril Horț.

6 august:

Cu ocazia sărbătorii „Schimbarea la Față a Domnului”, la Sfânta Liturghie este prezent în mijlocul credincioșilor de la Mănăstirea Piatra Fântânele, unde rostește ecfonise și binecuvântări. Tot în această zi, participă și la slujba privegherii oficiată în această mănăstire.

7 august:

Participă la Sfințirea clopotelor de la noul așezământ social în construcție din localitatea Popești.

12 august:

Este prezent în mijlocul credincioșilor din Parohia Pogorârea Sfântului Duh – Zorilor, din Cluj-Napoca, unde la Sfânta Liturghie rostește ecfonise și binecuvântări.

15 august:

Cu ocazia sărbătorii „Adormirea Maicii Domnului”, este prezent în mijlocul credincioșilor din Parohia Pogorârea Sfântului Duh – Zorilor, Cluj-Napoca, participând la Sfânta Liturghie prin rostirea de ecfonise și binecuvântări.

19 august:

Este prezent în mijlocul credincioșilor din Parohia Valea Mare, comuna Șant, protopopiatul Năsăud, unde participă la Sfânta Liturghie prin rostirea de ecfonise și binecuvântări.

26 august:

La Sfânta Liturghie este prezent în mijlocul credincioșilor din Parohia Pogorârea Sfântului Duh – Zorilor, Cluj-Napoca, unde rostește ecfonise și binecuvântări.

29 august:

Cu ocazia sărbătorii „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul”, la Sfânta Liturghie este prezent în mijlocul credincioșilor din Parohia Pogorârea Sfântului Duh - Zorilor Cluj-Napoca, unde rostește ecfonise și binecuvântări.

Activități ale Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca (august 2018)

În perioada 23-28 iulie 2018, la baza de practică și agrement a Universității „Babeș-Bolyai” de la Bara, județul Hunedoara, s-a desfășurat cea de-a VI-a ediție a taberei de performanță pentru studenții UBB. Un număr de 40 de studenți ai universității și-au câștigat dreptul (prin competiție deschisă) de a beneficia de o săptămână de vacanță într-una dintre cele mai moderne și pitorești baze de agrement.

De la Facultatea de Teologie Ortodoxă au participat cinci studenți: Ioan-Daniel Manolache, Ioan Neamțiu, Darius-Ionuț-Sorin Echim (Teologie Pastorală), Silvia-Reghina Filipoi (Teologie Didactică) și Paula Hărăstășan (Artă Sacră).

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca a organizat în perioada 27 iulie - 10 august 2018 o școală de vară, cu tema: *Abilități și competențe pentru elevi, viitori student ai facultății*. Au participat 25 de tineri din clasele X-XI din mai multe județe din țară.

Obiectivul general al acțiunii este îmbunătățirea tranziției de la liceu la mediul universitar prin programe de vară de tip punte adaptate la nevoile elevilor.

Activitățile propuse prin proiect vor contribui la procesul de adaptare a elevilor la viața de student, la informarea participanților cu privire la opțiunile de continuare a studiilor în învățământul universitar, la reducerea disparităților sociale, culturale și etnice în rândul elevilor, dar și creșterea interesului pentru patrimoniul local din Cluj-Napoca.

Programul școlii de vară a constat în organizarea și desfășurarea de workshop-uri tematice, vizite de studii în țară la obiective culturale și religioase, competiții și concursuri, activități recreative și de socializare.

Această școală de vară face parte din proiectul ROSE, ce se desfășoară la nivel național și care se adresează în special elevilor de liceu, viitori studenți ai universităților din țara noastră. Proiectul se va derula pe parcursul a trei ani și este finanțat de Banca Mondială. Coordonatorul activității este Pr. conf. univ. dr. Cristian Sonea, prodecanul facultății.

În perioada 28 iulie-11 august, Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu decanul facultății a participat la o Conferință internațională la Nürnberg.

La 30 iulie 2018, la Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia și Mănăstirea Rohița s-au desfășurat manifestările din cadrul Zilelor Culturale Nicolae Steinhardt, ediția a XX-a. În cadrul acestora a avut loc simpozionul: *Făclii de centenar - Monahul Nicolae Steinhardt despre identitatea românească*. A participat și a luat cuvântul Pr. prof. univ. dr. Ștefan Iloaie.

Mănăstirea „Buna Vestire” de la Pătrângenii, județul Alba, a găzduit în perioada 31 iulie - 12 august 2018 a XIII-a ediție a Școlii Naționale de Vară de Artă Sacră, organizată în colaborare cu Centrul de Creație și Cercetare Continuă „Sfântul Evanghelist Luca” al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca. Tema ediției din anul acesta a fost: *România, grădina Maicii Domnului*.

Programul a inclus: excursii de documentare, ateliere (iconografie, pictură de șevalet), seri duhovnicești, expoziții. Vernisajul expoziției a avut loc Duminică, 12 august 2018.

Proiectul este coordonat de Lect. univ. dr. Marius-Dan Gheneșcu, președinte al Centrului „Sfântul Evanghelist Luca”.

În perioada 5-12 august, Pr. conf. univ. dr. Cristian Sonea prodecanul facultății a participat la o Conferință internațională la Mbarara (Uganda)

În perioada 5-12 august, Pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană a participat, în calitate de membru, la cea de-a 73-a întâlnire a Studiorum Novi Testamenti Societas, cea mai prestigioasă asociație de studii biblice nou-testamentare la nivel mondial, care a avut loc la Atena. Lucrările s-au desfășurat în plen și în cadrul a 17 seminarii.

Cu ocazia Praznicului Adormirii Maicii Domnului, la Mănăstirea Nicula, a fost săvârșită în seara zilei de 14 august 2018 de către Înaltpreasfințitul

Părinte Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, Înaltpreasfințitul Părinte Nicolae, Mitropolit de Hama și Preasfințitul Părinte Qais Sadiq, Episcop de Erzurum din Patriarhia Antiohiei, Vecernia cu Litie și Slujba privegherii. La Vecernie a predicat Înaltpreasfințitul Nicolae. La finalul slujbei Prohodului Maicii Domnului au predicat Preasfințitul Qais și Arhim. Lect. univ. dr. Benedict Vesa.

Miercuri, 15 august 2018, Sfânta Liturghie a fost oficiată în sobor de arhieriei - cuvântul de învățătură fiind rostit de către Înaltpreasfințitul Părinte Andrei, Arhiepiscopul și Mitropolitul Clujului - înconjurați de un sobor impresionant de preoți și diaconi, în prezența a peste 30000 de credincioși.

Răspunsurile la strană, la toate aceste sfinte slujbe, au fost date de Corul „Psalmodia Transylvanica” al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, dirijat de Părintele prof. univ. dr. Vasile Stanciu, decanul facultății.

În perioada 17-18 august 2018, peste 1000 de tineri ortodocși au participat la „Întâlnirea Tinerilor Ortodocși din Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului” desfășurată la Zalău. Tema evenimentului a fost: *Unitate, libertate, responsabilitate*.

Sâmbătă, 18 august 2018, după Sfânta Liturghie oficiată de Preasfințitul Părinte Petroniu, Episcopul Sălajului și Preasfințitul Părinte Timotei Sătmăreanul în Catedrala Episcopală „Înălțarea Domnului”, tinerii au participat la conferința: *Unitate, libertate, responsabilitate*, susținută de Pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, președintele Senatului Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, căruia Preasfințitul Petroniu i-a oferit placheta Întâlnirii Tinerilor Ortodocși Sălaj.

Sâmbătă 18 august 2018 a fost săvârșită Slujba de sfințire a bisericii cu hramul „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca de Înaltpreasfințitul Părinte Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, alături de Preasfințitul Ignatie, Episcopul Hușilor și de Preasfințitul Teofil de Iberia Arhiepiscopul vicar al Episcopiei Spaniei și Portugaliei, împreună cu un sobor de preoți și diaconi.

Răspunsurile la Sfânta Liturghie au fost date de Corul de cameră „Psalmodia Transylvanica” al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, dirijat de Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu.

Părintelui prof. univ. dr. Alexandru Moraru, slujitor al acestei biserici, i-a fost oferită distincția „Crucea Transilvană”.

În perioada 22-24 august 2018 s-a desfășurat la Alba Iulia, Congresul Asociației Foștilor Deținuți Politici din România, ediția a XXV-a. În ziua de 23 august a avut loc ceremonia de reînnoire a zece partizani anticomuniști, căzuți în timpul unor confruntări armate purtate în anul 1949, ale căror trupuri au fost găsite în urma unor acțiuni de teren organizate și desfășurate de Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER). A participat Conf. univ. dr. Radu Preda, președinte executiv al IICCMER.

Duminică, 25 august 2018, Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu a săvârșit Sf. Liturghie la Mănăstirea Sf. Treime din Breaza, jud. Maramureș și slujba Parastasului, împreună cu P. Cuv. Arhim. Gavril Burzo, ucenicul părintelui martir Florea Mureșanu - fost cadru didactic al Academiei Teologice Ortodoxe din Cluj -, pentru Nelu Pop, tatăl absolventului facultății noastre Daniel Matei Pop și a susținut un cuvânt de învățătură.

La 26 august 2018, părintele decan, Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu, a participat la slujba de înmormântare a prof. Ioan Popa Bota, tatăl fostului nostru student și doctorand prof. dr. Ioan Popa Bota, în localitatea Valea Seacă, jud. Satu Mare și a rostit un cuvânt de învățătură și mângâiere. Răspunsurile au fost date de un grup din corul de cameră „Psalmodia Transylvanica” al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.

În perioada 30-31 august 2018 s-a desfășurat, la Facultatea de Teologie Ortodoxă, examenul pentru obținerea gradului didactic II pentru profesorii de Religie. Președintele comisiei de evaluare a fost Arhim. prof. univ. dr. Teofil Tia.

Dacian But-Căpușan

IPS ANDREI MITROPOLITUL CLUJULUI, MARAMUREȘULUI ȘI SĂLAJULUI

În fiecare **luni**, între orele 8.00 și 10.00, conduce ședința Consiliului Permanenței Eparhiale.

În fiecare **vineri**, între orele 8.00 și 10.00, predă cursul de Spiritualitate pentru studenții din anii III și IV de la Facultatea de Teologie din Cluj-Napoca.

În fiecare **miercuri**, între orele 20.30 și 21.00, realizează emisiunea „Cuvântul Ierarhului – spiritualitate creștină pe unde hertziene”, pentru postul de radio „Renașterea”.

În fiecare **miercuri și vineri**, între orele 10.00 și 15.00, acordă audiențe clerului și credincioșilor.

August 2018

1 august: În biserica din localitatea Rebra, protopopiatul Năsăud (paroh: Pr. Doru Plăian), slujește Paraclisul Maicii Domnului și rostește un cuvânt de învățătură. Este însoțit de PC Pr. Cristian Baciu, consilierul bisericesc al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

2 august: Face o vizită în protopopiatul Cluj II. Vizitează Parohia „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din cartierul clujean Mănăștur (parohi: Pr. Vasile Raus, Pr. Vasile Bancoș, Pr. Nicolae Maja și Pr. Radu Onac) și Parohia Valea Fânațelor (paroh: Pr. Nicolae Petru Buran). Este însoțit de protopopul locului, PC Pr. Alexandru Ciui.

În biserica din Căianu Mic, protopopiatul Beclean (paroh: Pr. Alexandru Gherghel), slujește Paraclisul Maicii Domnului și rostește un cuvânt de învățătură. Este însoțit de PC Pr. Bogdan Ivanov, consilierul cultural al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

3 august: La sediul primăriei din Turda, participă la momentul festiv al semnării contractului de finanțare europeană pentru proiectul „Regenerarea zonei Obelisc Mihai Viteazul, prin crearea unui nou parc public în municipiul Turda”. Rostește un cuvânt de binecuvântare.

În biserica Parohiei Sângeorz-Băi II, protopopiatul Năsăud (parohi: Pr. Ioan Băndean și Pr. Paul Gavriloaie), slujește Paraclisul Maicii Domnului și rostește un cuvânt de învățătură. Hirotessește întru iconom stavrofor, pe părintele paroh, Paul Gavriloaie.

Se întâlnește cu tinerii aflați în tabăra organizată de Arhiepiscopie la Centrul de Tineret „Prof. Ioan Bunea”, de la Sângeorz-Băi.

Vizitează biserica Parohiei Sângeorz-Băi I (paroh: Pr. Dacian Șanta), aflată în plin proces de renovare. Este însoțit de PC Pr. Vasile Nemeș, inspectorul eparhial al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

4 august: La demisolul Bisericii „Sfântul Ioan Iacob Hozevitul”, de pe Valea Gârbăului din Florești, slujește Sfânta Liturghie și rostește cuvântul de învățătură. Hirotonește întru preot, pe seama parohiei Suarș, protopopiatul Dej, pe diaconul Silviu Cristian Cârlogea. Hirotessește întru iconom stavrofor, pe părintele paroh, Ovidiu Ciprian Marțiș. Este însoțit de PC Pr. Cristian Baciu, consilierul bisericesc al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

Pe altarul de vară al mănăstirii de la Piatra Craiului, protopopiatul Huedin, slujește Vecernia și Litia. Este însoțit de PCuv. Arhim. Dumitru Cobzaru, exarhul mănăstirilor din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului.

5 august (Sfântul Ioan Iacob Hozevitul): Cu prilejul hramului, pe altarul de vară al mănăstirii de la Piatra Craiului, protopopiatul Huedin, slujește Sfânta Liturghie și rostește cuvântul de învățătură. Este însoțit de PCuv. Arhim. Dumitru Cobzaru, exarhul mănăstirilor din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului.

În Catedrala Mitropolitană, slujește Vecernia, Paraclisul Maicii Domnului și rostește o cateheză.

6 august (Schimbarea la Față a Domnului Iisus Hristos): Cu prilejul hramului, pe altarul de vară al mănăstirii de la Cheile Turzii, protopopiatul Turda, slujește Sfânta Liturghie și rostește cuvântul de învățătură. Este însoțit de PCuv. Arhim. Benedict Vesa, secretarul eparhial al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

În biserica din Săcel, protopopiatul Turda, slujește Paracli-

sul Maicii Domnului și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește slujba de binecuvântare a amplelor lucrări de renovare efectuate la casa parohială. Hirotessește întru sachelar, pe părintele paroh, Mihai Răzvan Bogdan.

Realizează o emisiune dedicată Postului Adormirii Maicii Domnului, la Orizont TV.

7 august: În biserica din Figa, protopopiatul Beclean (paroh: Pr. Călin Vasile Motogna), slujește Paraclisul Maicii Domnului și rostește un cuvânt de învățătură.

8 august: În sala mare a Casei de Cultură a Studenților din Cluj-Napoca, săvârșește o slujbă funebră la căpătâiul adormitului întru Domnul, maestrul Dumitru Fărcaș. Rostește un cuvânt evocator.

În biserica din satul natal, Oarța de Sus, județul Maramureș, slujește Paraclisul Maicii Domnului și rostește un cuvânt de învățătură. Împlinește tradiționalul ritual al înconjurării bisericii.

9 august: În sala mare a Casei de Cultură a Studenților din Cluj-Napoca, săvârșește slujba înmormântării adormitului întru Domnul, maestrul Dumitru Fărcaș. Rostește un cuvânt de mângâiere.

Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Andrei, alături de Înaltpreasfințitul Părinte Nicolae, Mitropolit de Hama (Siria) și Preasfințitul Părinte Qais, Episcop de Erzurum și Vicar al Patriarhiei Antiohiei, la slujba de priveghere prilejuită de sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului, la Mănăstirea Nicula.

Conduce procesiunea cortegiului mortuar al maestrului Dumitru Fărcaș, spre satul Groși din județul Maramureș.

În localitatea Groși, împreună cu PS Părinte Iustin, Episcopul Ortodox Român al Maramureșului și Sătmăruului și cu PS Părinte Timotei Sătmăreanul, Arhiepiscopul Vicar, împlinește ritualul de înhumare a maestrului Dumitru Fărcaș.

În Biserica „Sfinții Trei Ierarhi” din Feldru, protopopiatul Năsăud (parohi: Pr. Toader Grigore și Pr. Ioan Clapa), slujește Paraclisul Maicii Domnului și rostește un cuvânt de învățătură.

Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Andrei, în sobor de ierarhi, înconjurat de Preașfințitul Părinte Ignatie, Episcopul Hușilor, și Preașfințitul Teofil de Iberia, Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei, cu prilejul sfințirii Bisericii Schimbarea la Față, bulevardul Eroilor din Cluj-Napoca, 18 august, 2018.

10 august: În biserica din Măgoaja, protopopiatul Dej (paroh: Pr. Gavriil Gretiniuc), slujește Paraclisul Maicii Domnului și rostește un cuvânt de învățătură.

11 august: Săvârșește slujba de binecuvântare a lucrărilor efectuate la biserica din localitatea Budești Fânațe. Slujește Sfânta Liturghie și rostește cuvântul de învățătură. Hirotessește întru sachelar,

pe părintele paroh, Rareș Andrei Pîntea.

În parohia Budești, protopopiatul Beclean, săvârșește slujba de binecuvântare a noii Capele Mortuare. Rostește un cuvânt de învățătură. Hirotessește întru sachelar, pe părintele paroh, Teodor Claudiu Șumanda. Acordă domnului Vasile Codrea, primarul comunei, distincția „Crucea Transilvană”.

Face o vizită în parohiile Iclod (paroh: Pr. Claudiu Herineanu) și Bonțida-Șator (paroh: Pr. Raul Ioan Glodean), din protopopiatul Gherla.

În biserica parohiei Mocii II (paroh: Pr. Grigore Toma Someșan), slujește Paraclisul Maicii Domnului și rostește un cuvânt de învățătură.

12 august: În biserica din Bologa, protopopiatul Huedin, oficiază slujba de sfințire a noului iconostas. Slujește Sfânta Liturghie și rostește cuvântul de învățătură. Hirotessește întru iconom stavrofor, pe părintele paroh, Florin Nicoară. Conferă domnului Silviu Pașcalău, Ordinul „Sfinții Martiri și Mărturisitori Năsăudeni”, iar domnului Aurel Potra, Ordinul „Sfântul Ierarh Pahomie de la Gledin”. Este însoțit de PC Pr. Cristian Baciu, consilierul bisericesc al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

În Catedrala Mitropolitană, slujește Vecernia, Paraclisul Maicii Domnului și rostește o cateheză. Hirotessește întru duhovnic, pe PC Pr. Silviu Cristian Cârlogea de la parohia Suarș, protopopiatul Dej.

13 august: Primește la reședință pe Înaltpreasfințitul Părinte Nicolae, Mitropolit de Hama (Siria), pe Preașfințitul Părinte Qais, Episcop de Erzurum și Vicar al Patriarhiei Antiohiei și pe Preașfințitul Părinte Teofil de Iberia, Arhiepiscop Vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei.

În Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din cartierul clujean Mănăștur (parohi: Prot. Dan Liviu Hognogi, Pr. Vasile Roman și Pr. Dorin Ielciu), slujește Paraclisul Maicii Domnului și rostește un cuvânt de învățătură.

14 august: Împreună cu ÎPS Părinte Nicolae și PS Părinte Qais, conduce tradiționala procesiune de la Gherla spre Mănăstirea Nicula. În debutul acesteia, rostește un cuvânt de binecuvântare, iar la final, un cuvânt duhovnicesc.

Pe altarul de vară al mănăstirii de la Nicula, împreună cu Mitropolitul Nicolae și Episcopul Qais, slujește Vecernia cu Litie și Utrenia cu Prohodul Maicii Domnului. Rostește un cuvânt duhovnicesc. Conferă Înaltpreasfințitului Părinte Nicolae, Mitropolit de Hama, „Engolpionul și Crucea Transilvană”.

15 august (Adormirea Maicii Domnului): Cu prilejul hramului, pe altarul de vară al mănăstirii de la Nicula, împreună cu ierarhii prezenți, slujește Sfânta Liturghie și rostește cuvântul de învățătură.

Împreună cu ÎPS Părinte Nicolae și PS Părinte Qais, înregistrează o emisiune pentru Orizont TV și face o vizită la Campusul Teologic „Nicolae Ivan”.

16 august (Sfinții Martiri Brâncoveni): Pe altarul de vară al mănăstirii de la Mărișel, protopopiatul Huedin, cu prilejul hramului, împreună cu ÎPS Mitropolit Nicolae și PS Episcop Qais, slujește Sfânta Liturghie și rostește cuvântul de învățătură.

Vizitează sediul protopopiatului Huedin.

La ceas de seară, în fața bisericii din carterul clujean, Dâmbul Rotund, împreună cu cei doi ierarhi străini, oficiază slujba de Sfințire a apei și cea de Sfințire a noilor clopote achiziționate. Rostește un cuvânt de învățătură. Conferă Preașfințitului Părinte Qais, Ordinul „Mihai Vodă”, conferă familiei Ioan și Emilia Scuturici, Ordinul „Sfinții Martiri și Mărturisitori Năsăudeni”.

17 august: În Biserica „Sfânta Vineri” din municipiul Zalău, împreună cu PS Părinte Petroniu, Episcopul Sălajului și PS Părinte Timotei Sătmăreanul, Arhiepiscop Vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, participă la festivitatea de deschidere a Întâlnirii Tinerilor Creștini Ortodocși din Mitropo-

lia Clujului, Maramureșului și Sălajului. Rostește un cuvânt de binecuvântare.

Face o vizită la Centrul Social pentru vârstnici din parohia Românași, județul Sălaj. Este însoțit de PC Pr. Bogdan Ivanov, consilierul cultural al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

În Biserica „Înviearea Domnului” din cartierul Opișani din Turda (parohi: Pr. Vasile Știopei și Pr. Oliviu Verdeș), oficiază o slujbă de Te-Deum, cu prilejul împlinirii a 25 ani de la începutul activității Fundației „HAR” în România. Rostește un cuvânt duhovnicesc. Conferă familiei Ben și Ria Theisen, Ordinul „Mihai Vodă”. Conferă domnilor Parma Tom Petrus și Wandero Hermanus Vilhelmus, Ordinul „Sfântul Ierarh Pahomie de la Gledin”, iar doamnelor Vos Ebelina Grietina și Geurto Gerarda Theodora, Ordinul „Sfinții Martiri și Mărturisitori Năsăudeni”.

Primește la reședință pe Preasfințitul Părinte Ignatie, Episcopul Hușilor.

18 august: Împreună cu PS Părinte Ignatie și PS Părinte Teofil de Iberia, oficiază slujba de sfințire a Bisericii „Schimbarea la Față” de pe bulevardul Eroilor din Cluj-Napoca. Săvârșește Sfânta Liturghie și rostește un cuvânt duhovnicesc. Acordă părintelui paroh, Titus Moldovan, din partea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, „Crucea Patriarhală”. Hirotesește întru iconom stavrofor, pe părintele slujitor Petru Ioan Ilea. Acordă părintelui profesor Alexandru Moraru, de la Facultatea de Teologie din Cluj-Napoca, distincția „Crucea Transilvană”, iar părintelui pensionar Simion Cristea, distincția „Crucea Arhiepiscopală”. Conferă Ordinul „Mihai Vodă”, domnului ministru Ioan Rus, domnului Victor Ponta, domnului primar Emil Boc și domnului Gheorghe Funar. Conferă Ordinul „Mihai Vodă” pentru clerici, părintelui Marco Ivan Rupnik, pictorul bisericii.

În Catedrala Mitropolitană, asistă la Vecernie, slujește la Litie și rostește un cuvânt de învățătură.

Primește la reședință pe ÎPS Părinte Mitropolit Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei și Exarh Patriarhal, PS Părinte Lucian, Episcopul Caransebeșului, PS Părinte Sofronie, Episcopul Ortodox Român al Oradiei, PS Părinte Iustin, Episcopul Ortodox Român al Maramureșului și Sătmăruului, PS Părinte Petroniu, Episcopul Sălajului și PS Părinte Macarie, Episcopul Ortodox Român al Europei de Nord. Conferă Părintelui Mitropolit Nifon, „Engolpionul și Crucea Transilvană”.

19 august: Împreună cu ierarhii invitați, săvârșește slujba de sfințire a bisericii Mănăstirii „Mihai Vodă” de la Turda. Slujește Sfânta Liturghie și rostește cuvântul de învățătură. ÎPS Părinte Mitropolit Nifon, conferă părintelui Vasile Știopei, parohul Bisericii „Înviearea Domnului” din Turda și inițiatorul construirii acestei biserici, din partea Preafericitului Părinte Daniel, distincția „Crucea Patriarhală”. Părintele Mitropolit Andrei hirotesește

întru arhimandrit, pe părintele duhovnic Ilie Hanuschi și întru stavroforă, pe maica stareță Andreea Zdrobău. Acordă domnului Cristian Matei, primarul municipiului Turda, distincția „Crucea Transilvană”. Acordă protosinghelului Teofan Timiș, distincția „Crucea Arhiepiscopală”. Conferă Ordinul „Mihai Vodă”, domnului secretar de stat Victor Opaschi, domnului Ioan Roman, primarul comunei Vișoara, doamnei deputat Cristina Burciu, domnului inginer Mircea Irimie, domnului economist Tudor Ștefănie, domnului inginer Ioan Popa, domnului Pavel Tothăzan, domnului arhitect Romulus Zamblău, domnului inginer Liviu Gheorghe Neag, domnului inginer Constantin Daniel Călugăr, domnului inginer Adrian Bradea și părintelui Marcel Boloș, directorul ADR Nord-Vest. Conferă domnului Ioan Zeng, primarul comunei Mihai Viteazul, Ordinul „Sfântul Ierarh Pahomie de la Gledin”.

În curtea Mănăstirii „Mihai Vodă” de la Turda, înregistrează o emisiune pentru TVR Cluj.

În parcul din proximitatea Mănăstirii „Mihai Vodă” de la Turda, asistă la punerea în scenă a spectacolului „România 100” – Mihai Viteazul – Prima Unire a tutu-

În Catedrala Mitropolitană, slujește Vecernia, Paraclicul Maicii Domnului și rostește o cateheză.

27 august: Face o vizită pe șantierul Centrului misionar-social „Sfântul Apostol Andrei”, de pe Calea Turzii din Cluj-Napoca.

28 august: Face o vizită de lucru în parohia Bonțida, protopopiatul Gherla (paroh: Pr. Cătălin Alexandru Fier). Vizitează șantierul de renovare al bisericii parohiale și cel de construcție a noii case parohiale.

Îi vizitează pe tinerii aflați în tabăra organizată de Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, la Centrul de Tineret de la Sângeorz-Băi. Rostește un cuvânt duhovnicesc.

29 august (Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul): Săvârșește slujba de sfințire a noului altar de vară din incinta mănăstirii de la Cormaia, protopopiatul Năsăud. Cu prilejul hramului, pe altarul de vară al mănăstirii de la Cormaia, slujește Sfânta Liturghie și rostește cuvântul de învățătură. Hirotesește stareță a acestei obști monahale, pe monahia Sebastiană.

Face o vizită în Biserica „Sfântul Prooroc Ilie” din Năsăud (paroh: Pr. Iuliu Mureșan).

30 august: În parohia Feldioara, protopopiatul Gherla, săvârșește slujba de

sfințire a monumentului închinat eroilor din cele două Războaie Mondiale și a monumentului ridicat în memoria foștilor deținuți politici. Rostește un cuvânt de învățătură. Hirotesește întru iconom, pe părintele paroh, Cristian Ioan Scripcaru. Conferă domnului Alexandru Bota, primarul comunei Cătina și domnului Ioan Biriș, Ordinul „Sfântul Ierarh Pahomie de la Gledin”, iar domnului viceprimar Viorel Moldovan, Ordinul „Sfinții Martiri și Mărturisitori Năsăudeni”. Oficiază slujba de binecuvântare a noii case parohiale.

Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Andrei, înconjurat de ÎPS Părinte Mitropolit Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei și Exarh Patriarhal, PS Părinte Lucian, Episcopul Caransebeșului, PS Ignatie, Episcopul Hușilor, PS Părinte Sofronie, Episcopul Ortodox Român al Oradiei, PS Părinte Iustin, Episcopul Ortodox Român al Maramureșului și Sătmăruului, PS Părinte Petroniu, Episcopul Sălajului, PS Părinte Macarie, Episcopul Ortodox Român al Europei de Nord și PS Teofil de Iberia, Arhiepiscopul Vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei, cu prilejul slujbei de sfințire a bisericii Mănăstirii „Mihai Vodă” de la Turda, 19 august 2018.

ror românilor. Filă de istorie reconstituită”, în interpretarea artiștilor de la Asociația Culturală „Lupii Albi”.

20-24 august: Face o deplasare în Austria. Vizitează obiective culturale și bisericești.

25 august: În Catedrala Mitropolitană, asistă la Vecernie, slujește la Litie și rostește un cuvânt de învățătură.

26 august: Săvârșește slujba de resfințire a bisericii din Posmuș, protopopiatul Bistrița. Slujește Sfânta Liturghie și rostește cuvântul de învățătură. Hirotesește întru iconom, pe părintele paroh, Marin Menuț Lărgean.

În biserica din Pinticu, protopopiatul Bistrița, oficiază Taina Sfântului Botez pentru pruncul Matei Ionuț, fiul părintelui paroh, Victor Vărărean. Rostește un cuvânt de învățătură. Este însoțit de PC Pr. Vasile Nemeș, inspectorul eparhial al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

În capela Seminarului Teologic Ortodox din Cluj-Napoca, oficiază slujba Parastasului la împlinirea a șapte ani de la mutarea la Domnul, a maestrului Mircea Corneliu Spătaru. Rostește un cuvânt duhovnicesc.

31 august: La Centrul Eparhial, primește Medalia Jubiliară „Centenarul Marii Uniri 1918 – 2018” din partea Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, Filiala Județeană Bistrița-Năsăud „Colonel Liviu Rusu”.

Prezidează comisia de examinare a candidaților participanți la concursul pentru ocuparea postului de preot paroh la parohia Jucu de Jos.

La Clădirea Casino, din Parcul Central participă la manifestările organizate cu prilejul Zilei Limbii Române. Rostește un cuvânt duhovnicesc.

A consemnat, Arhid. Claudiu Ioan Grama

COMITETUL DE REDACȚIE:

Președinte:
IPS Arhiepiscopul și Mitropolitul ANDREI ANDREICUȚ

Vicepreședinte:
PS Episcopul-vicar VASILE SOMEȘANUL

Membri:
Consilier cultural Pr. dr. Bogdan Ivanov, Pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu, Pr. prof. dr. Liviu Vidican-Manci

Director:
Pr. dr. Cătălin Pălimaru

RENAȘTEREA

Editura Renașterea * Piața Avram Iancu, 18
400117, Cluj-Napoca * Telefon / Fax 0264-59.96.49
Internet: www.renasterea-cluj.ro
E-mail: revista@renasterea-cluj.ro

CUI (CF) 4547095
IBAN: RO84 BTRL 0130 1205 P129 1800
Banca Transilvania, Cluj (Revista RENĂȘTEREA)
ISSN: 1223-4435

Redactor responsabil:
Pr. Florin-Cătălin Ghiț

Tehnoredactor: Pr. Eugen Mera

DIFUZAREA:
Pr. Nicolae-Dragoș Kerekes

COLABORATORI PERMANENȚI:
Mircea-Gheorghe Abrudan, Mircea Gelu Buta, Dacian But Căpușan, Cezar Login, Ierom. Maxim Morariu, Marcel Muntean, Adrian Papahagi, Protos. Simeon Pinte, Nicolae Turcan, Arhim. Benedict Vesa

„Unirea Basarabiei era înscrisă în zestrea noastră «genetică» și însemna nu altceva decât readucerea unei țări românești între țările Țării!”

(Interviu cu Acad. prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop, realizat de către Tatiana Onilov)

În ocazia sărbătoririi Centenarului Marii Uniri, domnul acad. prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop, Președintele Academiei Române și Rectorul Universității Babeș-Bolyai, a oferit Tatianei Onilov un interviu în cadrul căruia a vorbit despre unirea Basarabiei cu România, eveniment petrecut la data de 27 martie 1918. Acesta a fost primul pas spre Marea Unire, realizat de către românii de dincolo de Prut, care vreme de mai bine de o sută de ani (1812-1918) au fost asupriți de către Imperiul Rus. Acad. prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop evidențiază curajul, hotărârea, demnitatea și determinarea celor care au simțit mereu românește, fiind sub obroc rusec, de a face un pas decisiv în istorie, unul care a rămas scris cu litere de aur și care părea a fi imposibil de realizat.

Tatiana Onilov: - Care au fost evenimentele premergătoare deciziei basarabenilor de a declara unirea Basarabiei cu România?

Prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop: - Mai întâi, au fost primii ani de război. Se spune uneori, tendențios, că românii au luptat puțin și au câștigat mult în Primul Război Mondial. Fals! Cam jumătate dintre românii de-atunci au intrat în războiul mondial în 1914 (cei din Basarabia, Bucovina, Transilvania etc.), fără să fie întrebați, mânați să lupte pentru idealuri care nu erau ale lor. După intrarea României în luptă de partea Antantei (Anglia, Franța, Rusia, Italia etc.), în 1916, românii basarabeni erau cam fără speranță, fiindcă România nu avea cum să ceară jumătate din Țara Moldovei de la marele ei aliat de la răsărit. Anul 1917 a venit însă cu împrejurări noi și mai ales cu revoluția rusă din februarie, cu formarea guvernului Kerenski, cu dezordinile produse la Sankt Petersburg, la Moscova etc. Revoluția bolșevică a condus la ieșirea Rusiei din război și chiar la crearea cadrului necesar pentru eliberarea popoarelor asuprite de țarism. În ianuarie 1918, președintele Woodrow Wilson al SUA a dat faimoasele sale 14 puncte, care preconizau o nouă arhitectură a lumii, bazată pe principii noi. Unul dintre acestea era dreptul popoarelor la autodeterminare. Basarabenii au profitat de toate aceste împrejurări favorabile, au ieșit mai întâi din Imperiul Rusesc, au proclamat republica moldovenească independentă și, în final, au convocat, în martie 1918, Sfatul Țării – organul reprezentativ al întregii populații dintre Prut și Nistru –, care a decis, la 27 martie / 9 aprilie, unirea Basarabiei cu România.

Tatiana Onilov: - Anul 1917 s-a adevărat a fi anul declarării autonomiei Basarabiei, al formării Sfatului Țării și al primelor partide politice care au mobilizat populația spre a se desprinde de Imperiul Țarist. Ce le-a dat curaj și încredere basarabenilor, aflați sub dominație rusească timp de 100 de ani, să dea dovadă de fermitate și de putere decizională cu totul împotrivoitoare conducerii rusești?

Prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop: - Curajul le-a venit pe mai multe căi. A fost mai întâi grava apăsare a regimului țarist, care a fost mai eficient în deznaționalizarea în 100 de ani a Basarabiei decât regimurile ungar, austriac și austro-ungar în multele secole de stăpânire a Transilvaniei. În Basarabia, în ciuda unor auspicii care păreau acceptabile – în fond era vorba despre o putere creștină ortodoxă care prelua de sub suzeranitate otomană o jumătate de țară creștină ortodoxă – faptele au degenerat nepermis de mult. În numele Bisericii comune pravoslavnice (=dreptcredincioase), preoții români au fost îndepărtați și înlocuiți

cu preoți ruși, cărțile în românește au fost arse și înlocuite că cărți rusești, serviciul divin românesc înlocuit cu slujba rusească. Toate acestea, în foarte scurtă vreme, au strivit sufletul românesc al multor locuri, au otrăvit orașele și târgurile și au pervertit gândurile oamenilor. Peste toate au venit funcționari, militari, administratori, coloniști cu familiile lor, tulburând toată ordinea străbună, amenințând datina, schimbând moravurile. Peste toate, o mentalitate imperială de stăpâni superiori și-a făcut loc pas cu pas. În tot acest timp, Moldova se unise cu Țara Românească, se formase România, se obținuse cu greu independența de stat, se proclamase Regatul României etc. Restul românilor se integrau treptat în Europa, în vreme ce Rusia, cu autocrația sa euro-asiatică, se afunda într-o lume străină spiritului nostru. După recunoașterea independenței absolute a României, nu doar basarabenii, ci și ardelenii și bucovinenii aveau spre ce să aspire și urmăreau cu sufletul la gură mișcările de emancipare națională din Imperiul Austro-Ungar. Drept cauze imediate, dătătoare de curaj, nu se poate să nu luăm în calcul căderea ohranei țariste [poliția secretă în Rusia țaristă – n. n.], victoria revoluției, începutul războiului civil, dezordinile din stat, trezirea din amorțire a tuturor popoarelor ținute sub obroc de țari, propaganda ideilor de stânga etc. Idei și sugestii de emancipare au fost foarte multe, dar în fruntea tuturor s-a situat, în postură de ideal călăuzitor, emanciparea națională și unirea cu România. Aici, nu trebuie pierdute din vedere nici eforturile României, ale elitei intelectuale și ale autorităților din Țara-Mamă, dornică să fie un nucleu de atracție pentru toți românii.

Tatiana Onilov: - În istoriografia românească, atunci când se vorbește despre unirea Basarabiei cu România, se menționează că suflul național, cugetul românesc, a tresărit și a răsunat în sufletul basarabenilor datorită interacționării acestora cu intelectualii ardeleni refugiați la Chișinău și Odesa. Credeți că doar curentul pro-românesc insuflat de aceștia a fost factorul determinant care i-a făcut pe basarabeni să își dorească întoarcerea la Patria-Mamă? Ce alți factori au contribuit la înfăptuirea acestui deziderat ce părea a fi cu neputință de realizat?

Prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop: - În Basarabia nu a fost vorba despre pierderea identității și a spiritului național românesc, ci doar de o amorțire vremelnică a energiilor, pe fondul măsurilor drastice luate de stăpânirea străină. Factorul determinant care i-a întors pe basarabeni la matca lor au fost secolele lungi de lucrare a poporului român asupra lui însuși, au fost limba „ca un fagure de miere”, basmele și doinele noastre, credința, obiceiurile, conștiința originii comune, românitatea în ansamblul său. Moldova – mă refer aici la Moldova toată, dintre Carpați și Nistru – a fost mereu o „libertate românească”, cum ar spune Nicolae Iorga. Învățații moldoveni au statuat cei dintâi, înaintea muntenilor și transilvănenilor, întâietatea numelui de român asupra tuturor denumirilor regionale și au arătat de ce moldo-

venii sunt români. Cronicarii și Dimitrie Cantemir au argumentat unitatea tuturor românilor, iar Mihail Kogălniceanu – cu numele derivat de la râul basarabean Cogălnic – a numit patrie, la 1843, toată acea întindere de loc pe care se vorbea românește! Toate acestea nu se puteau uita, nu se puteau trece cu vederea și nu puteau fi ascunse de nimeni. Exemplul combativității ardelenilor este doar o formă care nu putea decât să stimuleze fondul românesc sănătos și profund din regiunea pruto-nistreană.

Tatiana Onilov: - La începutul anului 1918, după ce basarabenii au făcut cei mai importanți pași spre unire, bolșevicii ruși au venit pe teritoriul Basarabiei și s-au instalat aici. A început un regim de teroare și de prigonire a populației. Mulți dintre membrii Sfatului Țării au fost arestați și chiar omorâți. Basarabenii aveau nevoie de ajutor din partea României, dar situația României la începutul anului 1918 era extrem de dificilă. I. C. Brătianu, prin hotărârea pe care a luat-o însă, cea de a trimite la Chișinău Divizia a XI-a a armatei române, a sprijinit într-un tot mișcarea pro-românească din Basarabia, care risca să fie înăbușită de ruși, și astfel a fost posibilă declararea Unirii la data de 27 martie 1918. De unde s-a iscat acest curaj și această determinare a guvernului român? Erau uniți politicienii români de aceleași idealuri, de aceeași năzuință?

Prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop: - Politicienii români de atunci erau, în cea mai mare măsură, oameni de stat, conștienți de misiunea lor națională și de rolul istoric major pe care soarta și națiunea li-l încredințaseră. Astăzi, politicienii români par ancorați în mărunte interese politicianiste, lipsiți de responsabilitate, lași și incapabili de misiuni înalte, incult și meschini.

Da, Regatul României a știut atunci cum să-și țină rangul și cum să-și îndeplinească menirea. Divizia a XI-a a fost la Chișinău pentru menținerea ordinii într-o societate aflată în haos, și prezența acestei unități – prin demnitatea manifestărilor sale – nu da cuvânt nimănui să spună că nu românii și locuitorii basarabeni au făcut unirea. În fața bolșevismului care venea ca un tăvălug, în fața pecinginii roșii, lumea noastră așezată, de țărani statornici, a știut să țină un anumit echilibru, iar elita prooccidentală a avut mijloacele potrivite să orienteze România spre lumea civilizată.

Tatiana Onilov: - Cui datorăm înscrisura în istoria românească a acestui eveniment de o importanță majoră pentru Basarabia? Octavian Goga, Onisifor Ghibu și Ion Nistor au fost trei dintre fruntașii care au contribuit la renașterea gândirii naționale în Basarabia. Ce alte nume de personalități marcante care s-au dedicat acestei cauze ar trebui să rămână întipărite în memoria noastră ca neam?

Prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop: - Pentru mine, eroul principal al unirii Basarabiei cu România este personajul colectiv, adică poporul român, nepervers și nealterat, de la Hotin până la Cahul și Ismail, de la Bălți la Cetatea Albă și de la Ungheni la Tighina. Ardelenii și bucovinenii au avut rolul lor, fiindcă suferințele și experiența lor sub străini au fost mai îndelungate și fiindcă – ardelenii mai ales – au învățat să fie moralști și pedagogi ai neamului, să adune picăturile „strop de strop” ca să se strângă șuvoiul, să însămănțeze și să cultive speranța, să păstreze răbdarea. Dar pentru mine, eroi ai unirii Basarabiei sunt și Pan Halippa, și Constantin Stere, și Alexei Mateevici, mai ales acest preot și poet din urmă, adevărat apostol al neamului, deplin conștient de esența limbii române în păstrarea identității naționale. Sfințind limba, Mateevici a sfințit neamul românesc și l-a proiectat în eternitate.

Tatiana Onilov: - Care ar fi evenimentele-cheie pe care ar trebui să le cunoaștem despre realizarea unirii de către basarabeni, dar și despre înfăptuirea Marii Uniri de la 1 decembrie 1918?

Prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop: - Mai întâi cred că ar trebui să citim mereu hotărârea de unire pronunțată atunci la Chișinău și să ne amintim de rolul Sfatului Țării. Iar în rest, totul a fost important! Toate au fost acte responsabile de voință națională și

toate arată că românii s-au înscris atunci pe traiectorie europeană și mondială. Dacă ceva din actele de-atunci ar fi fost nepotrivit sau contrar democrației vremii, marile puteri nu ar fi aprobat deciziile acestea de voință românească de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia.

Tatiana Onilov: - *Se poate vorbi doar despre o aliniere favorabilă a unor conjuncturi care „au forțat” unirea Basarabiei, dar și Marea Unire de la 1 decembrie 1918? Și-au dorit românii cu adevărat să se unească?*

Prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop: - Firește, o împlinire ca aceea din anul 1918 vine, poate, o dată la o mie de ani și ea nu este determinată de un singur factor. Au concurat atunci mai multe cauze, s-au aliniat sub o stea anume mai mulți parametri favorizanți și s-au conjugat eforturile mai multor forțe, numai că unirea vine pe un fond unic de civilizație comună românească. Basarabia s-a unit cu România, în primul rând, fiindcă românii erau acolo majoritari și pentru că aveau o istorie comună și aspirații comune cu ceilalți români. Altminteri, la 1918 s-ar fi unit Serbia sau Bulgaria cu România! Este iarăși un lucru știut că nu toți românii aveau neapărat conștiință românească, identitate globală românească și nici idei de luptă pentru unire. Unii dintre basarabeni nu erau români, ci erau străini, venetici, funcționari și militari în serviciul țarismului și al Rusiei, alții erau provocatori de extremă stângă, veniți să facă acolo o republică sovietică. Existau și români moldoveni puși în slujba vechilor stăpâni, cu funcții primite de la stăpânirea centrală și de la conducerea guberniei, oameni care se temeau de noua ordine românească și care știau că-și vor pierde puterea, influența, averile. Mai sunt apoi împrejurările anilor 1917 și 1918 (adică izbucnirea revoluției ruse, pacea separată a Rusiei cu Germania, războiul civil etc.) care au favorizat unirea Basarabiei cu România. Dar – și acest lucru nu trebuie uitat niciodată – România nu a anexat vreun teritoriu străin, nu a acaparat nimic care să nu fi fost românesc și nu a făcut niciun gest de forță contra voinței majorității. Unirea Basarabiei era înscrisă în zestrea noastră „genetică”, făcea parte din „programul de țară” trasat încă la 1848-1849 și început practic la 1859, însemna nu altceva decât readucerea unei țări românești între țările Țării! Căci România este o țară de țări românești, existente din jurul anilor 1000, dar înmănușate greu sub semnul unității politice.

Tatiana Onilov: - *Ce ar trebui să învățăm de la înaintașii noștri?*

Prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop: - Să fim deciziși ca ei, responsabili ca ei și, mai ales, patrioți ca ei!

Tatiana Onilov: - *La o sută de ani de la aceste evenimente istorice, care este percepția românilor de astăzi asupra unei posibile reuniri în prezent?*

Prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop: - Reunirea, așa cum a fost și unirea, este o povară a istoriei noastre. Noi, românii, nu putem trăi unii fără alții, deși ne risipim și ne-am risipit prin lume mereu. Ne revărsăm și ne-am revărsat adesea în patru vânturi, mânați de greutate și ne-am și pierdut printre alte neamuri, dar am rămas mereu destui la vetrele noastre. Paradoxal este că suntem permisivi cu străinii și că ne adaptăm repede în alte țări, topindu-ne printre italieni, spanioli, americani, germani, englezi, bulgari, sârbi, greci și alții, dar, altminteri, „locului ne ținem, cum am fost așa rămânem”. Deși nu facem eforturi deloc – nu mai naștem copii destui și ne lăsăm ușor țara, mânați de nevoi –, suntem încă cel mai numeros popor din sud-estul Europei. Așa de numeroși, încât avem nu un stat românesc, ci două și, culmea, ambele înconjurate de români! Români sunt și în Ucraina, și în Rusia, și în Ungaria, și în Serbia, și în Bulgaria, și mai departe, chiar în toți Balcanii, și în Occident, și chiar peste Ocean, și chiar în Australia și Noua Zeelandă. Reunirea tuturor nu va fi posibilă niciodată, decât „în cuget și-n simțiri”. Despre Basarabia nu vom folosi niciodată cuvântul „niciodată”! Este vorba despre trup din trupul țării sfinte a lui Ștefan cel Mare și Sfânt, iar Ștefan își considera țara sa drept „Țara Românească”, stăpâna sute de sate și cetăți în Transilvania, al cărei guvernator (conte) fusese numit, lua sub epitropie „cealaltă Valahie” și era considerat în cancelaria venețiană „regele Daciei”. Dacă atunci se putea, nu vedem de ce nu s-ar putea ulterior. Să nu uităm că, în 1917 și în mare parte din 1918, România părea pierdută, risipită și distrusă și că în câteva luni a renăscut, ca pasărea Phoenix, din propria cenușă, ajungând ceea ce a fost și mai mult de-atât, cum ar fi zis „Lucașul” lui Delavrancea, adică Petru Rareș, fiul celui de vrednică pomenire domn Ștefan.

Vinul din Cana, vinul din Cana Galileii

Eliza-Adelina Purcaru

inul din cana de după dvera Altarului,
vinul din cana fără toartă de aur,
vinul cel tare, aromat,
vinul din Cana de aur, din Strugurele cel Viu,
vinul mă îmbată
îmi crește în mine simțuri nebănuite,
virtuți descoperite
sub valuri adormite de sânge,
vălurite de Sângele Tău,
ridicate amorțite de miresmele Tale.
Vinule cel bun al Galileii,
de Soare copt, de buze sorbit,
mărturisitoare de martiri,
Și tare, și proaspăt,
și adânc sub pielea mea,
în inimă pătrunde-mi,
intrând și nesfârșindu-Ți pătrunsul.

Încep să înțeleg că adâncimea ochilor nu e un joc de cuvinte,
Că lumea întregă și miile de galaxii se învârt
în jurul stropului de Sânge al Tău
de pe buzele martirului mărturisitor,
de pe buza canei cu vin din Galileea,
fără toartă, de aur, într-un picior,
cana de vin de după dvera Altarului,
cana adâncului duhului meu.

Tăcerea cuvântului

Bogdan-Constantin Dincă

utem vorbi despre o criză profundă a cuvântului ziditor acolo unde nu s-a mai pus preț pe cultura duhovnicească, acolo unde superficialitatea aglomerată a cuvântului neziditor a devenit general valabilă și consimțită. Pătrunderea adâncă a înțelesului că, pentru orice cuvânt deșert pe care-l vor rosti, oamenii vor da socoteală în ziua Judecării (Matei 12, 36) este înfricoșătoare. Când nu există grăire în deșert? Când din gura noastră răsună frecvența Duhului Sfânt, și nu frecvența noastră, iar ceea ce grăim e de folos pentru toți cei din jurul nostru?

Odată ajunși în această stare de bună înfricoșare, începem să ne întrebăm dacă mai suntem vreodată vrednici să îndrăznim vreun cuvânt. Totuși, modelul nostru, Cuvântul Ziditor, Se face, din Dum-

nezeu, Om și Se coboară în adâncuri ca să ne izbăvească de chinul cel de veci, ne grăiește dumnezeiește, dar și omenește, fără de vicleșug sau păcat, pentru ca tot omul să audă, să creadă și să își schimbe viața. Sfântul Serafim de Sarov ne îndrumă să reflectăm mai degrabă asupra milei dumnezeiești decât asupra dreptății lui Dumnezeu. Așa că ne trebuie o dreaptă măsură între a grăi și a tăcea.

Am putea spune, la prima vedere, că tăcerea este facilă, că unui om care face îi este mai ușor decât unuia în care nu mai încap vorbele, că este o chestiune de lene, nepăsare, fugă, pedepsire. Dar tăcerea este atât de vastă încât nu o putem cuprinde în cuvinte, deși au fost atâtea încercări ale Sfinților Părinți, Sfinți ai Pustiei, scriitori, gânditori, oameni de artă, oameni de cultură. E drept că tăcerea poate fi și ucigătoare, însă mai de folos ne este să reflectăm la tăcerea care sfințește, numită de unii *liniștire*. Sfântul Grigorie de Nyssa spune că „atunci când se vorbește despre Dumnezeu și în ce constă ființa Sa e vremea să taci, iar când e vorba de oarecare lucrare sfântă

a cărei cunoaștere se coboară și la noi este vremea să vorbești” (Sfântul Grigorie de Nyssa, *Omilii la Ecclesiast*, p. 267). Sfântul Grigorie de Nazianz ne spune că, „dacă ți-ar spune unul mai mare, când mergi cu el la drum, «hai să cântăm!», să îl ascuți, iar dacă nu ți-ar spune, taci cu gura, dar cu inima să preamărești pe Dumnezeu”.

Maica Tăcerii este însăși Maica Domnului. Izvor de înțelepciune a grăirii, Maica Domnului a zis cuvânt și a mijlocit pentru noi atunci când a știut că este nevoie. Sfântul Isaac Sirul spune că Maica Domnului n-a așternut în scris gândurile, iubirea ei pentru Dumnezeu și Fiul ei, nici durerile sufletului ei în clipa Răstignirii, căci nu le-am fi putut nicicum înțelege.

În cartea *Cunoașterea despre tăcere*, de Părintele profesor Gheorge Remete, regăsim că teologia nu concepe niciodată cuvântul fără tăcere, ci mai degrabă fiecare o presupune, o conține și o pune în valoare pe cealaltă. Cuvântul este vârful omului grăitor de Dumnezeu, tăcerea este adâncimea sau rădăcina. În omul deplin, tăcerea e cuvânt și cuvântul e tăcere. Cuvântul iese din tăcere și nu tăcerea din cuvânt. Mari dascăli ai Bisericii, în toată teologhisirea lor și prin harul din ei, au socotit că e mai bine să cinstească locul cu tăcerea, nevrând să spună nimic mai adânc din pricina neputinței celor mulți de a se ridica la înțelegerea celor scrise. Iar dacă au și spus unii câte ceva, mai întâi au cercetat puterea ascultătorilor și așa au spus o parte, spre folos, lăsând cea mai mare parte neatinsă (Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Filocalia a III-a*).

Tăcerea arată modul rugăciunii superioare, ea construiește noi trepte pentru sufletul angajat în urcușul spre Dumnezeu. Cultivarea tăcerii poate ajunge să se identifice chiar și cu măsura rugăciunii, un om rugător este un om care știe să tacă. Rugăciunea minții este superioară celei a gurii, pentru că începe tocmai când se oprește cuvântul.

Tăcerea este o realitate în viața fiecărei persoane, dar și în viața tuturor. Nu poate rămâne neobservat momentul de tăcere precum purtarea euharistică a Trupului și Sângelui Domnului de la proscomidiar pe Sfânta Masă, în cadrul Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite în timpul Postului Mare, ca tăcere maximă și stare de pocăință. „strana încetează cântarea, iar credincioșii stau aplecați la pământ în adâncă tăcere, ajungând în mijlocul bisericii, preotul se oprește puțin cu fața spre apus și binecuvintează pe credincioși cu Sfântul Disc, nimic zicând”.

După cum există mai multe trepte ale vieții duhovnicești, așa putem vorbi și despre trepte ale tăcerii. Pentru omul de astăzi starea de nepătimire este aidoma unei noțiuni fără sens, deoarece, în sine, oamenii caută patimile și le consideră forțe firești. Renunțarea la patimi produce nemulțumire, pentru că implică o golire. Însă această golire e umplută din preaplinul dumnezeiesc, așa cum tăcerea face loc cuvântului dumnezeiesc.

Nepătimirea nu reprezintă o odihnă relaxată, ci o așezare deplină și liniștită a ființei. Ea nu este statică, ci este liniștea arcului încordat. Sfântul Paisie Aghioritul spune că un semn al nepătimirii este stăpânirea sufletului asupra dezordinii exterioare, atunci când auzi numai ce vrei, și nu mai auzi ceea ce știi că este rău. Când cineva nu e obișnuit să spună rugăciunea în mijlocul zgomotului, pătimește din pricină că mintea nu este dăruită lui Dumnezeu. Acesta trebuie să fie atent la distragerea dumnezeiască pentru a se putea bucura de liniștea lăuntrică.

Astăzi, trăim o inflație a cuvântului neziditor, care o întrece cu mult pe cea economică. Părinții Pustiei obișnuiau să Îl trăiască pe Hristos în tăcere, noi astăzi vorbim adeseori despre Hristos fără să-L trăim.

Avva Agathon a purtat timp de trei ani o piatră în gură pentru a învăța să tacă. Am putea spune că acum sunt alte vremuri, însă cine ne poate opri să purtăm întotdeauna pe buzele inimii noastre rugăciunea lui Iisus Hristos – Piatra noastră?

Mila lui Dumnezeu și a Maicii Domnului vine peste om chiar și pentru cele mai mici dureri și nevoi ale lui. Așa putem înțelege ieșirea din starea de tăcere și însingurare a Sfântului Serafim de Sarov la chemarea Maicii Domnului. Tăcerea sa nu era mai mare decât ascultarea de a fi de folos aproapei spre mântuire.

În pământul roditor al tăcerii bune și drepte, va răsări sămânța cuvântului ziditor, dumnezeiesc, așa cum după tăcerea îngerilor de jumătate de ceas la vremea Judecării, Mântuitorul Se va pogori din cer.

Echipe: Tatiana Onilov, Eliza-Adelina Purcaru, Iulia Anamaria Mureșan, Romina Sopoian, Bogdan Herțeg, Nicoleta-Andreea Sicoe

Adresa ASCOR:
Biserica din Hașdeu 45
Cluj-Napoca

ISSN: 1224-0567

Redacția FILOCALIA:
Piața Avram Iancu, nr. 18,
Cluj-Napoca
Fax: 0264/595 300
revista.filocalia@yahoo.com